

POGOJI TRŽENJA SE MOČNO ZAOSTRUJEJO

Nova prodajna razmišljanja

Nаша prodajna politika temelji na načelu, da je v strategijo razvoja potrebno vključiti blagovne skupine in posamezne tozde, upoštevati investicijsko razvojne načrte in dodati organizacijske spremembe, ki jih terjajo načela dobrega gospodarjenja. Vse to je seveda zelo kompleksna naloga, ki terja prizadevanja celotne tovarne in temu ustrezno obnašanje vseh nas.

Najbolj zahtevni sta dve blagovni skupini, vsaj kar zadeva problematiko prodaje. To sta prodaja hidroenergetske opreme (zaradi dolgega cikla proizvodnje) in prodaja talnih transportnih sredstev — viličarjev (zaradi kopičenja zaloga gotovih proizvodov).

VILIČARJI

Glede na sklenjene pogodbe za letošnje leto smo lahko dokaj zadovoljni, saj imamo zadostno pokritost z naročili, razen za program viličarjev. To nas je vzpodbudilo k določenim dejavnostim, da bi se tudi tukaj stanje izboljšalo. Odločili smo se, da povečamo obseg oglasov v jugoslovanskem gospodarskem časopisu, da skličemo letni zbor pretežnega dela trgovcev, ki so do sedaj najmočnejše vključeni v prodajo, povečati nameravamo akvizicijo na še ne dovolj raziskanih področjih Jugoslavije, skušali bomo v čim večji meri kreditirati prodajo iz sredstev Litostroja, ne nazadnje pa se morajo za prodajo viličarjev bolj zavzemati vse naše poslovalnice in predstavništva pri prodaji ostale opreme.

Težko je oceniti, koliko bodo ti ukrepi uspešni, dejstvo pa je, da akvizicija že prinaša konkretne rezultate. Zadnji rezultati so tudi pokazali, da pri prodaji viličarjev ni zaviralnega pomena previsoka cena, temveč bolj dejstvo, da kupcem zaradi prioritetenjših naložb zmanjka denarja za nakupe viličarjev. To pa seveda daje drugo iztočnico — namreč potrebno bi bilo olajšati plačilne pogoje kupcem. Zato tozda Prodaja predlaga ugodnejše kreditne pogoje, prodaja preko najemnine in stalno prodajo preko akvizicije.

Precej šibki smo tudi na izvoznem

področju, kjer nekako ne pridemo v korak s tujimi proizvajalci. Zato bo treba najti nove načine in poti pri razvoju in kasneje prodaji viličarjev za tuji trg.

Na žalost je kriza v Jugoslaviji najbolj prizadela investicijsko potrošnjo, kar še posebej zadeva nakupe transportnih sredstev, precej močna pa je tudi zasičenost trga, kar lahko pričakujemo še nekaj naslednjih let.

Glede na vse opisano bi bilo za Litostroj najbolj smotno, da bi se preusmerili v izdelavo razvojno najsoodobnejšega viličarja izjemne kvalitete. Premostiti bi morali ves razvojni zaostanek, to pa bi se nam bogato obrestovalo, še posebej pri izvoznih prizadevanjih. Našo pobudo bi lahko močno izboljšali tudi z izdelovanjem prigradnih naprav in nekaterih novih priključkov, kar bi pomenilo tudi kompletnejši in funkcionalnejši tip viličarja. Lahko pa bi se na tržišču pojavili tudi kot ponudniki tovarniško obnovljenih viličarjev, kar je v zahodnih deželah že povsem uveljavljen način poslovanja.

HIDROELEKTRARNE

Z naročili za proizvodnjo hidroelektrarn za letošnje leto smo lahko zadovoljni. Res pa je, da je to dolg cikel proizvodnje, zato morajo biti

plani pokriti tudi za nekaj naslednjih let. Zato si tozda Prodaja že sedaj prizadeva pridobiti čim več naročil doma in v tujini. V opciji imamo nekaj poslov, vendar nobeden med njimi ni izrazilo velik. Situacija pa se lahko z nekaj prizadevanji tudi spremeni, še posebej, če bomo dobili v delo HE Bekhme v Iraku. Čaka pa nas tudi nekaj remontnih del in izdelava rezervnih delov.

Tako kot pri prodaji viličarjev, se bo tudi pri prodaji hidroelektrarn potrebno bolj vključevati v financiranje tovrstnih poslov, vključevati bo treba dolgoročneje kooperacijske odnose in se povezovati z referenčno močnimi partnerji, saj si tudi na tak način lahko odpremo vrata v nekatere mednarodne posle.

ČRPALNA OPREMA

Pri prodaji črpalk se opiramo na osnove tržnih zakonitosti, zato smo se že lansko leto dogovorili s Turbinstitutom za razvoj in opredelili dinamiko tržno podprtih razvojnih nalog za doseg višje stopnje kvalitete hidravlike. Te usmeritve bomo skušali realizirati v naslednjih konkretnih programih:

- program Ferralit (posodobitev v enotni ISO sistem),
- program nafta (priprava določene palete standardiziranih izvedb za nadomestitev uvoženih črpalk v naših rafinerijah),
- program hrana,
- program izdelave VO komponent (izdelava najbolj pogostih tipov vodnjaških črpalk na komponentni bazi),
- jedrski program (razvoj hidravlike in rekonstrukcije črpalk še za zahodne tipe JE in za širšo uporabo doma),

Namesto napitnice kulturi

V januarju smo lahko iz sredstev javnega obveščanja izvedeli za znamenito »košarico življenjskih stroškov«, v kateri so povprečni jugoslovanski štiričlanski družini namenjena za kulturo več kot skromna sredstva (in sicer le ena vstopnica in pol za kino na mesec ali tri vstopnice za kino na dva meseca — mati sme medtem, ko grede drugi v kino, skrbeti za kulturo stanovanja), kar zadeva ostalo kulturno porabo, je bilo navedeno, da »sme ata vsaka dva meseca enkrat na nogometno tekmo«.

Visokoleteči kulturni načrti ob takšnih podatkih nujno izgubijo svoj zalet. Kajti kaj pomaga planiranje, če pa od zastavljenih ciljev potem tako malo ostane (ena vstopnica in pol za kino na mesec...)?

No, četudi smo prisiljeni k varčevanju, ni rečeno, da se moramo kulturi čisto odpovedati. Poiskati bo treba notranje rezerve! Postrgali bomo torej po kotičkih domišljije, prebrskali po policah lastne ustvarjalnosti, zbrali zaloge elana, kolikor nam ga je še preostalo, vse zabelili s krepko dozo dobre volje in si ukrojili vsak svoj model kulture — po lastni meri.

Prvič: lahko beremo. Seveda ni treba, da knjige kupujemo (košarica nam tega ne dopušča), zadostuje bogata založenost javnih knjižnic, kjer si lahko za zares simbolično izposojevalnino nabereмо leposlovnih užitkov in strokovnega znanja, kolikor le hočemo. Še bolje: lahko tudi sami pišemo. Za to je potrebno imeti le svinčnik, prazen zvezek in oči, radovedno uprte v okolico. ali sanjavo zazrte v lastno notranjost. Drugič: lahko prepevamo. V to dejavnost ni treba vložiti drugega kot svoj lastni zvonki sopran ali gromki

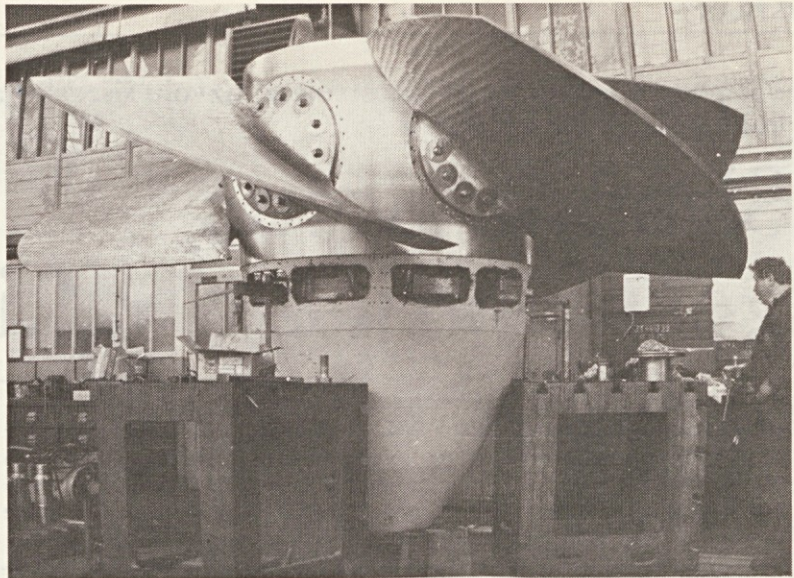
bas, celo za note bo že poskrbel zborovodja. Tretjič: lahko plešemo. Spet zadostujejo lastne poskočne noge in nekaj smisla za ritem. Lahko rišemo: svinčnike premore vsak, navadni ovojni papir pa je za risanje sploh najboljši. Lahko igramo v kakšni amaterski skupini: za začetek zadostuje ščepec talenta in zagnanosti.

Zdajle boste rekli: vse lepo in prav, toda kaj, če ima človek »smolo«, da sta njegov talent in veselje usmerjena ravno k takim stvarim, ki zahtevajo tudi precej drago materialno podlago (ukvarjanje s fotografijo, filmom, videom, nekatere oblike likovnega ustvarjanja — npr. z oljnimi barvami, kovinami, kamnom...)? No, tudi v takih primerih ni nujno, da se človek zaradi pomanjkanja denarja odreče ustvarjanju. Ima namreč možnost vključiti se v sekcijo, ki je organizirana preko sindikata in ki od njega tudi dobiva sredstva za svoje delovanje. Torej konec koncev spet zadostujejo le lastne ustvarjalne roke in malo domišljije!

Oprli se bomo torej v glavnem na lastne sile. Toda tudi profesionalni kulturni ponudbi (gledališke in operne predstave, koncerti...) se ni treba povsem odpovedati: že nekaj časa je praksa, da pri organiziranem ogledu krije sindikat kar polovico cene vstopnice. Ampak celo za to je potrebno nekaj aktivnosti: stopite k svojim prednikom za kulturo, zahtevajte kulturni kašipot in ga dajte prelistati še kolegom! Ali še bolje: pišite vanj tudi sami, pomagajte ga sooblikovati, da nam bo vsem zares v pomoč, da bo res NAŠ!

Za zaključek: gospodarska kriza ni nujno tudi kriza duha! Odvisno je od nas!

Jana Kolarič

Kaplanov gonilnik za HE Mostar — prva serija. Gonilnik premera 4000 mm bo poganjal agregat, ki bo proizvajal 23600 kW električne energije. (Foto: E. L.)

Za naročnika NERETVANSKE ELEKTRARNE odpremljamo prvo od treh turbin, ki naj bi se zavrtila za praznik dela letos. Teža prve serije je približno 330 ton.

Prenova HE Fala

12. februarja 1987 je Litostroj podpisal pogodbo za dobavo in montažo turbinske opreme za 9. in 10. agregat za HE Fala. To sta dve Kaplanovi turbini vsaka moči 25 MW in skupne vrednosti 5.600.000.000 dinarjev.

Naročilo sovпада s programom prenove HE Fala, ko so po skoraj 70 letih neprekinjenega obratovanja postali falski stroji tehnološko zastareli in utrujeni. Zato so potrebni temeljitji posegi za prenovo celotnega objekta. Le-ti bodo obsegali prenovitvena in dograditvena dela, ki pa bodo potekala v izjemno težkih pogojih. Dela bodo namreč potekala na živem elektroenergetskem objektu z napravami pod napetostjo in napolnjenim akumulacijskim bazenom. Proizvodnja HE Fala se v tem času ne bo ustavila. Zgrajena bo nova strojnica za nova dva agregata, za katera je bila pravkar podpisana pogodba, zamenjati pa je treba še obstoječe zapornice in temeljito obnoviti pogonske in dvizne mehanizme. Sanirati je treba še mostove in jezovno stavbo in zadetati obstoječe turbinske vtoke na stari strojnici. Vodni natok 350 m³/s od sedmih starih strojev bo preusmerjen na nova dva agregata.

Naročnik novih dveh agregatov so Dravske elektrarne, ki so tudi investitor celotne prenove. Predvidoma naj bi šel prvi agregat v pogon 1. 5. 1990, drugi 1. 8. 1990, celotna prenova pa naj bi trajala 5 let.

M. M.

— program irigacij (nadaljevanje ponudb za tretji svet).

Precej uspešni smo tudi pri ponudbah na licitacijah v tujini, zelo dobro pa sodelujemo tudi s tovarno Rade Končar, kar nam veča reference v tujini, zato področje izvoza glede te blagovne skupine ni kritično.

ŽERJAVI

Z najmočnejšo konkurenco (že samo v slovenskem prostoru) pa se srečujemo na področju izdelovanja žerjavov. Naše šibke točke so nespecializiranost in razvojni zaostanek, zato smo tu tudi precej nekonkurenčni. Zato bodo morale biti naše ponudbe kompletnejše, razvijati pa bomo morali tudi kooperacijski odnos s ČSSR.

REDUKTORJI

To je izredno perspektivna veja, saj mnogo teh izdelkov tudi izvažamo. Tudi možnosti za prodajo reduktorjev, namenjenih kemični industriji, so zelo velike, uspešni pa smo tudi z osvajanjem reduktorjev za ladjedelniški program in pri izdelavi stožčastih reduktorjev za mline.

DIZELSKI MOTORJI

Prodaja dizelskih motorjev je močno povezana z zasedenostjo ladjedelnic z naročili. Izkušnje nas učijo, da je to precej ciklična prodaja, ki je odvisna od naročil za različne tipe motorjev in trenutnega ugleda domačih proizvajalcev motorjev. Za boljšo uveljavitev na tujem trgu pa bi bilo nujno izpeljati kooperacijo z MAN-BMW in s tem povečati zmogljivosti te proizvodne veje tudi z nastopi v drugih državah. So pa seveda še druge možnosti razvoja, ki jih je treba čimprej izkoristiti.

PREOBLIKOVALNA OPREMA

Ta proizvodna veja je zelo dobro pokrita z naročili. Zelo veliko je izvoza, nekaj pogodb pa se prenaša v leto 1988 in 1989. Žal je največ izvoznih naročil za področje vzhodnih držav, zelo malo pa prodamo tudi na domačem trgu — predvsem zaradi pomanjkanja investicijskih sredstev. Vendar pa se ta veja intenzivno razvija in se uspešno vključuje v projektiranje in proizvodnjo celih sistemov.

Ob koncu lahko rečemo, da smo z naročili za letos dokaj dobro pokriti, pričakujemo pa seveda še dotok manjših naročil za letošnje leto. Zavedati se moramo, da je borba za nova naročila iz dneva v dan težja. Poteka v vedno bolj zaostrenih pogojih glede cen, dobavnih rokov in kvalitete, zato letošnje leto za tozda Prodaja nikakor ne bo lahko. Litostroj bo potrebno zagotoviti dovolj dela za naslednje leto in za naprej. Naročila pa bomo dobili toliko lažje, kolikor bolj usklajeno bomo delali in kolikor bolj poslovno in korektno se bomo obnašali do naših sedanjih naročnikov. To nam je najboljša referenca za vsa bodoča naročila.

Zavedati se moramo, da se skozi naš proizvod odražajo tudi naše poslovne odločitve, pa tudi naši notranji odnosi. To z drugimi besedami pomeni, da posredno »prodajamo« mi vsi. Le skupna spoznanja in akcija za doseg dogovorjenih rokov in kvalitete (kot bistvenih in vse bolj prevladujočih tržnih pogojev) lahko rodijo večje uspehe.

Priprava M. M.

PONOVNO
TEHNIČNA
PRILOGA

Vse pomembnejša vloga Litostroja v razvoju šišenskega in ljubljanskega gospodarstva

Skupna ocena gospodarjenja v Litostroju

V torek, 20. januarja 1987, je našo delovno organizacijo obiskal predsednik skupščine občine Ljubljana-Šiška Rado Rotar, spremljali pa so ga še: predsednik izvršnega sveta občine Peter Hočevar, predsednik komiteja za družbeni plan in gospodarstvo Sašo Sedmak in predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine, med njimi predsednik komiteja ZK Stane Bradeško, predsednik zveze sindikatov Andrej Cimerman in drugi.

Predstavnike občine Ljubljana-Šiška je v Litostroju sprejel naš generalni direktor Mirko Jančigaj s sodelavci vodstva delovne organizacije in predstavniki samoupravnih organov ter družbenopolitičnih organizacij delovne organizacije.

Predsednik skupščine in ostali predstavniki občine Ljubljana-Šiška so predlagali, da bi skupno ocenili gospodarjenje Litostroja v preteklem 1986. letu in da bi jim predstavili naše načrte za leto 1987. Predlagali so tudi, da spregovorimo o prizadevanjih Litostroja za pridobivanje in izvajanje izvoznih naročil in o izvoznih poslih, ki jih Litostroj izvaja preko jugoslovanske banke za mednarodno ekonomsko sodelovanje. Govorili naj bi tudi o obvladovanju likvidnosti, naših investicijskih namerah, o vlogi Litostroja v sozdu ZPS in o povezovanju Litostroja z drobnim gospodarstvom.

Obsežni dnevni red je kazal, da bo razgovor dolg, temeljit in primerno težak. Pri ocenjevanju gospodarjenja v preteklem letu je bilo na podlagi do sedaj znanih podatkov povedano, da je bilo leto 1986 za Litostroj, tako kot za večji del jugoslovanskega gospodarstva, precej težko. Medtem ko je prvo polletje leta 1986 nakazalo nakopičene in skoraj nerešljive probleme, pa je Litostroju s posebnim programom izrednih ukrepov v projektivi, prodaji, nabavi materiala, proizvodnji in montaži ter z večjim prizadevanjem pri obvladovanju finančnih tokov, uspelo primerno zaključiti leto 1986. Uspel je tudi program večje tehnološke in delovne discipline, saj so bila v letu 1986 izpolnjena številna pomembna domača in tuja naročila.

Pri ocenjevanju osnovnih kazalcev gospodarjenja v letu 1986 v primerjavi z letom 1985 je bil celotni prihodek večji za 127%, stroški poslovanja za 120%, dohodek za 142%, obveznosti iz dohodka za

131%, realizirani osebni dohodki za 127%, izplačani osebni dohodki za 127%, skupna poraba za 93%, bruto akumulacija za 430% in čisti dohodek za 147%. Povečalo se je tudi stanje akumulacije v dohodku za 119%. Groba ocena izvršene količinske proizvodnje po tonaži kaže, da smo ostali na ravni leta 1985, vendar je treba povedati, da je bila struktura izdelanih proizvodov v letu 1986 po zahtevnosti in vrednosti dosti višja kot v letu 1985, kar kažejo tudi osnovni kazalci gospodarjenja Litostroja v preteklem letu.

Pri predstavitvi plana Litostroja za leto 1987 je bilo povedano, da je pretežni del proizvodnih zmogljivosti Litostroja pokrit s pomembnimi naročili za domača in tuja tržišča. Nepopolno pokritost z naročili beležimo le na dveh proizvodnih blagovnih skupinah, vendar so le-te take, da jih je možno pokriti z naročili že v prvem četrtletju letošnjega leta. Spodbudno za leto 1987 je tudi dejstvo, da povečujemo skupen obseg izvoza z lanskim 42 na letošnjih 54 milijonov dolarjev. Tako bo tudi letos dobra tretjina naših proizvodov plasirana na tuja tržišča, kar bo od litostrojskih delavcev zahtevalo poseben napor, še posebno pri zagotavljanju kvalitete projektov in proizvodov, ki bodo zahtevali veliko znanja in truda. Predvidenih skoraj 90 milijard din celotnega prihodka za leto 1987 pa nam dovolj zgovorno pove, da bo treba v ta cilj vložiti mnogo več truda in dela, kot smo bili navajeni do sedaj. Leto 1987 je hkrati naše jubilejno štirideseto leto obstoja Litostroja, v katerem si ne moremo in ne smemo dovoliti spodrsllajev. Še celo več, zaželjeni so pozitivni rekordi, ki so realni in dosegljivi, saj ob dobrem gospodarjenju in primerni akumulaciji lahko že spomladi pričnemo z izgradnjo največje proizvodne hale Litostroja za težko mehansko obdelavo.

Ko smo govorili o pridobivanju

naročil na konvertibilnem področju in sodelovanju jugoslovanske banke za mednarodno ekonomsko sodelovanje pri izvajanju sprejetih poslov, je bilo ugotovljeno, da bi z večjim kreditnim potencialom te banke lahko pridobili več pomembnejših naročil. Sicer pa je pridobivanje naročil na tujih trgih vse težje, konkurenčni boj je neizprosni pri kvaliteti proizvodov, rokih izdelave pri ceni, seveda tudi ob ugodnem kreditiranju izvožene opreme. Tako kot smo v Litostroju načrtovali sedanje srednjeročno obdobje, bo moralo biti leto 1987 prelomno leto v pridobivanju naročil s konvertibilnega področja predvsem za proizvodnjo vodnih turbin, črpalk, žerjavov in preoblikovalne opreme.

Ko so prisotni razpravljali o likvidnostnem položaju v tekočem obdobju in ocenah za leto 1987, so skupno ugotovili, da v pretežni meri tudi v Litostroju doživljamo likvidnostne težave, ker iz tujine ne dobimo plačila za že izpolnjena naročila, kar moramo premoščati z dragimi krediti. Na tekočo likvidnost vpliva

Predstavniki šišenske občine med pogovorom z vodstvom naše delovne organizacije. (Foto: T.Š.)

tudi slabša prodaja viličarjev in povečevanje drugih zalog in nedokončane proizvodnje. Problematično je tudi kreditiranje izvoza na kliriniško področje in prodaja dizelskih motorjev na kredit. Za takega stanja nam raste zadolženost, kar pogojuje podobne likvidnostne težave, kot smo jih imeli v letu 1986.

V nadaljevanju so prisotni razvili razpravo o vlogi Litostroja v sozdu ZPS in skupno ugotovili, da ta sestavljena organizacija in v njej Litostroj lahko zaživi le na pomembnih skupnih poslih, ne le na domačem, pač pa predvsem na tujih trgih. V taki obliki in organiziranosti, kakršna je sedaj, se tako združenje ne more obdržati, če ne bo storilo smelejših korakov za kvalitetnejše skupne cilje.

Predstavniki občine so ob koncu

razgovora navrgli tudi vprašanje, kaj v Litostroju lahko storimo za povečevanje z drobnim gospodarstvom občine in mesta Ljubljane. Ta zvrst gospodarstva, če ga bomo skupno ustrezno razvili, lahko v veliki meri pomaga s svojimi drobnimi izdelki in storitvami tudi večjim gospodarskim sistemom, kot je na primer Litostroj. To se potrjuje tudi v Litostroju, saj je razvitih že nekaj kooperacijskih odnosov z drobnim gospodarstvom, naša srednja šola tehniških strok pa že nekaj let izobražuje tudi kadre za drobno gospodarstvo, kamor spadajo tudi obrtniki.

Tudi v Litostroju ugotavljamo, da smo premalo obveščeni o možnostih, ki jih lahko nudi drobno gospodarstvo, to pa bomo morali v prihodnosti spremeniti.

K. G.

SINDIKAT SPREJEL NALOGE ZA IZPOLNJEVANJE PLANA

Akcijski program

Predsedstvo konference OOS delovne organizacije je na svoji 16. seji, ki je bila 27. januarja 1987, obravnavalo akcijski program za izpolnjevanje planskih obveznosti v letu 1987, ki je bil pripravljen in obravnavan na kolegiju delovne organizacije. Na podlagi tega programa so bile izdelane in potrjene naloge OOS in konference OOS pri uresničevanju tega programa.

Predložene naloge so delegati predsedstva z nekaterimi pripombami potrdili in ga bodo obravnavali vsi IO OOS v TOZD in DS ter še z nekaterimi dopolnitvami (gre za konkretne naloge za posamezne TOZD in DS) tudi sprejeli.

Ker naloge zadevajo vse delavce, člane sindikata, jih objavljamo v celoti, kot so bile sprejete na seji predsedstva konference OOS DO.

Naloge OOS in konference OOS pri uresničevanju akcijskega programa za izpolnjevanje planskih obveznosti v prvi polovici 1987:

Konferenca OOS delovne organizacije bo sproti obravnavala uresničevanje akcijskega programa za izpolnjevanje planskih obveznosti TOZD in DS v prvi polovici 1987. Zaradi pomembnosti izpolnjevanja dinamičnega plana po mesecih ter po blagovnih skupinah bo poudarek v političnih aktivnostih OOS in konference OOS dan naslednjim področjem:

1. Pravočasno izpolnjevanje pogodbenih obveznosti (za domača in še posebej za izvozna naročila) je

prvi pogoj za pridobivanje novih naročil.

To je naša stalna naloga. Konferenca OOS bo izpolnjevanje obveznosti obravnavala po potrebi, najmanj pa enkrat mesečno.

2. Za aktivnost OOS in KOOS je zlasti pomembno pravočasno in odgovorno izvrševanje operativnih planov blagovnih skupin po fazah (odgovornost udeležencev v proizvodnem procesu pri realizaciji skupnega proizvoda, pri čemer morajo OOS v TOZD vztrajati na uveljavljanju osebne odgovornosti organizatorjev proizvodnje).

3. Za delavce Litostroja je perspektiva hitrejšega razvoja predvsem v povečanju izvoza na najzahtevnejša tržišča, kajti naš nadaljnji tehnično tehnološki razvoj in večanje proizvodnje je v veliki meri odvisen od večjega prodora na vsa zahtevnejša tržišča, kjer nastopamo v konkurenčnem boju in kjer so pomembni kakovost, tehnične rešitve in roki.

DPO tozdvov zahtevajo od individualnih poslovnih organov tozdvov in DO, da se v aprilu 1987 izdela

ambiciozen operativni program izvajanja izvoznih naročil ter trženja na tujih tržiščih.

4. Konferenca sindikata in OOS tozda Nabava (kar ne izključuje aktivnosti OOS iz drugih tozdvov) bosta ocenila izvajanje ukrepov za sanacijo nabave materiala v skladu s planom nabav pri uresničevanju skupnega prihodka.

Rok: marec 1987

5. Konferenca OOS bo skupaj z OOS delovne skupnosti SSP pospešila aktivnosti pri dograjevanju sistema delitve osebnih dohodkov in normske politike.

Rok: april 1987

6. Konferenca OOS bo spodbudila dograjevanje samoupravne organiziranosti TOZD in DO, skladno z zahtevami, ki se pričakujejo v zvezi s spremembami Zakona o združenem delu. Na področju samoupravnega odločanja se bo zavzemala za racionalizacijo samoupravnega odločanja z namenom doseganja večjega vpliva delavcev na učinkovito gospodarjenje z družbenimi sredstvi v tozdu in DO.

Rok: predvidoma jeseni 1987

7. Konferenca OOS in OOS v tozdvih in delovnih skupnostih se bodo zavzele za krepitev tehnološke in s tem delovne discipline in za učinkovitejšo izkoriščanje delovnega časa, kar je pomembna sestavina do-brega dela in poslovanja. V tej zvezi bodo OOS odgovorno obravnavale posamezne pojave in zahtevale ukrepanje v skladu z obstoječimi samoupravnimi splošnimi akti.

Rok: stalna naloga

8. Konferenca OOS in IO OOS se bodo preko sindikalnih poverjenikov organizirale za uresničevanja teh in vseh ostalih nalog zveze sindikatov z namenom, da sindikalna organizacija postane resnični dejavnik razvoja samoupravljanja in spodbuja k izvajanju nalog, ki izhajajo iz sprejetega plana gospodarjenja. Zato pričakujemo, da bodo OOS sproti izmenjavale menja in stališča v konferenci OOS, kjer se bodo sprejemale tudi naloge za nadaljnje delo, kar je tudi interes delavcev — članov sindikata.

9. Konferenca OOS bo dajala vso potrebno družbenopolitično podporo sanaciji in dograjevanju objektov družbenega standarda (Fiesa, Sorica itd.), pri čemer mora družbeni standard postati sestavina dela in poslovanja vseh temeljnih organizacij v Titovih zavodih Litostroju.

Z. Adlešič

ZAKLJUČKI LETNE PROGRAMSKE SEJE KONFERENCE OOS DELOVNE ORGANIZACIJE

V zadnji številki časopisa smo vas seznanili s potekom, razpravo in nekaterimi ugotovitvami, sprejetimi na letni programski seji konference OOS delovne organizacije, ki je bila konec decembra 1986. Ker smo sami seji namenili že precej prostora v prejšnji številki, naj vas seznanimo le še z zaključki komisije za izoblikovanje sklepov z letne programske seje.

Komisija, ki je bila izvoljena na sami programski seji (Srečko Pirc — predsednik, Pavla Smolej in Zoran Selan — člana) se je sestala 14. januarja 1987 in na podlagi gradiva ter razprave na seji izoblikovala naslednje zaključke:

1. Vodstvo KSS naj do marca 1987 izdela strokovne podlage za dopolnitev pravilnika o nagrajevanju delavcev in pospeši sprejem pravilnika o kakovosti in normskega pravilnika.

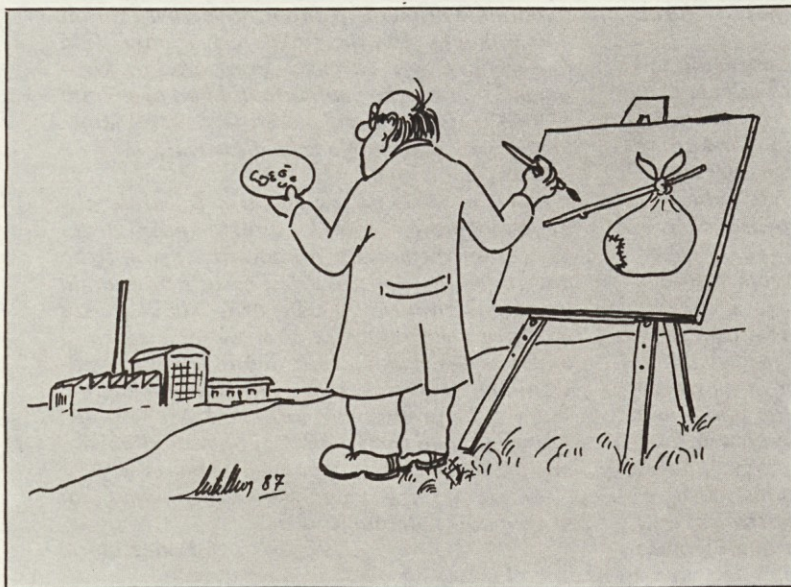
2. Do prve seje predsedstva konference OOS je treba izdelati analizo uresničevanja akcijskega programa za izpolnjevanje planskih obveznosti v TOZD in DS v letu 1986.

3. Takoj naj se izdela in začne izvajati akcijski program za izpolnjevanje planskih obveznosti v letu 1987. Po sprejemu akcijskega programa se mora redno (najmanj enkrat mesečno) obravnavati izpolnjevanje plana na izvršilnih odborih OOS v TOZD in DS.

4. Predsedstvo konference OOS delovne organizacije bo v februarju 1987 pripravilo posvet o organiziranju zdravstvene službe v delovni organizaciji in o izvajanju zdravstvenega varstva delavcev. Posveta se bodo udeležili tudi predstavniki vodstva KSS, predstavniki delavcev naše obratne ambulate in predstavniki Zdravstvenega doma Ljubljana-Šiška.

5. Za vse skupno dogovorjene in sprejete naloge ter programske usmeritve se zavezujejo vsi izvršilni odbori OOS v TOZD in DS. Z večjo aktivnostjo in odgovornostjo bodo skrbeli za izpolnjevanje dogovorjenih nalog (izkoriščanje delovnega časa, večja delovna disciplina itd.).

Z. Adlešič

ANALIZA FLUKTUACIJE DELAVCEV IN PREDLOG UKREPOV ZA NJENO ZMANJŠANJE

Glavno je nagrajevanje

Delavski svet delovne organizacije je s sklepom na 3. redni seji 14. novembra zadolžil kadrovske splošni sektor, da akcijski program dopolni s predlogi ukrepov za zmanjšanje fluktuacije. Verjetno je potrebno odločitev o sprejemu posebnih ukrepov v zvezi s fluktuacijo pripisati dejstvu, da moramo v prihodnje kadrovske problematiki posvetiti več pozornosti, kot smo jo do sedaj.

Že podatek, da smo morali na račun fluktuacije v zadnjih šestih letih zaposliti letno v povprečju 490 novih delavcev, je zaskrbljujoč. Še posebej zato, ker je po nekajletnem postopnem upadanju fluktuacija v letošnjem letu ponovno v porastu, kar nam kažejo tudi naslednji podatki:

Leto	1981	1982	1983	1984	1985	30. 11. 1986
število zaposlenih	4084	4130	4262	4389	4563	4589
število vseh odhodov	531	516	485	478	436	477
število odhodov na lastno željo	284	279	277	230	175	250

Razlog, da danes govorimo o sprejemu posebnih ukrepov v zvezi s to problematiko, je najbrž v tem, da smo vprašanju fluktuacije in kvaliteti kadrovanja od sedaj posvečali premalo pozornosti. Več smo jo posvečali temu, kako pridobiti nove kadre. Kljub dejstvu, da v naši delovni organizaciji potrebujemo kadre, ki so v Ljubljani in bližnji okolici opredeljeni kot deficitarni, nam je v zadnjih letih uspelo vsaj številčno pokrivati naše kadrovske potrebe. V letih 1981—1986 smo v celoti nadomestili vse odhode (blizu 3000), razen tega pa število zaposlenih povečali za 500 delavcev. Žal je med delavci, ki odhajajo iz Litostroja »na lastno željo«, največ mladih, ki so bili v delovnem razmerju 1 do 5 let; pridobili so si ustrezne izkušnje, nato pa odšli v druge delovne organizacije. Vedno novo zaposlovanje in učenje prav gotovo v precejšnji meri vpliva tudi na produktivnost, le-ta pa na uspešnost gospodarjenja. Neustrezno kadrovske reševanje na nekaterih področjih povzroča resne težave v sami proizvodnji, organizaciji proizvodnje, na komercialnem področju, področju financiranja in še kje.

Zaključki analize fluktuacije delavcev z dokončano srednjo, višjo in visoko izobrazbo v času od 1. 1. 1986 do 30. 11. 1986

1. V tem času je našo delovno organizacijo zapustilo 55 delavcev, ki imajo dokončano najmanj srednjo izobrazbo (+8 učiteljev in vzgojiteljev iz SŠTS).

2. Kar 77% delavcev, ki so odšli, je bilo mlajših od 30 let.

3. Poleg konstantno večjega števila fluktuacij v »kritičnem obdobju« (od 1. do 5. leta zaposlitve) se je bistveno povečala fluktuacija tistih, ki so delali izrazito kratko obdobje (do 1 leta), in tistih, ki so delali sorazmerno dolgo (od 5 do 10 let).

4. Med delavci, ki so odšli, je bilo največ takih, ki jim je bila to prva zaposlitev.

5. Največ delavcev je odšlo s področja strojništva in s področja ekonomije.

6. Samo v manjšini primerov je prisoten samo en razlog odhoda, v večini primerov pa je odločitev za odhod iz DO kombinacija več razlogov, ki imajo različno težo. Če primerjamo samo glavni razlog odhoda, je vrstni red tak:

— neprimerno delo,
— slabo nagrajevanje,
— slabe možnosti za razvoj.

Če pa glavni razlog kombiniramo še z naslednjima dvema najmočnejšima po teži, pa je slika takšna:

— slabo nagrajevanje,
— slaba organizacija dela,
— neustrezno delo,

— slabe možnosti za razvoj.

7. 61% delavcev, ki so odšli, meni, da so bili neprimerno nagrajevani, kar 77% delavcev pa meni, da nagrajevanje nasploh v Litostroju ni dobro urejeno in da je organizacija slaba, oziroma da bi bila lahko boljše.

8. V primerjavi z letom 1982 se je

fluktuacija delavcev s srednjo, višjo in visoko izobrazbo povečala za 1,89-krat; četrtnina fluktuantov več kot leta 1982 meni, da so bili neprimerno nagrajevani in nasploh je nagrajevanje kot razlog odhoda imelo bistveno večjo težo kot leta 1982; takrat so neustrezno nagrajevanje iz postavljeni predvsem fluktuant s srednjo izobrazbo, letos pa bolj izstopajo tisti z višjo in visoko.

Za zmanjšanje fluktuacije predlagamo naslednje aktivnosti:

1. Ker se po številnih neuspešnih razpisih potrjuje ugotovitev, da je edini pravi način pridobivanja novih kadrov štipendijska politika, mora le-ta še v večji meri postati sestavni del vseh srednjeročnih in kratkoročnih kadrovskih in gospodarskih načrtov. Tako po obsegu kot po vsebini mora postati bistveni del kadrovskih načrtov, najpomembnejši vir pridobivanja novih kadrov. Izkušnje nas v zadnjem času opozarjajo na to, da štipendistom posvečamo premalo pozornosti, saj se pogosteje dogaja, da prekinjajo štipendijske pogodbe in jih sklepajo druge, ali pa se po končanem študiju ne zaposlijo pri nas. Zato je potrebno štipendiste bolj povezati z delovno organizacijo in jim omogočiti, da opravljajo vsakoletno prakso in diplomске naloge iz zanimive problematike na tistem področju, za katerega jih štipendiramo in na katerem se bodo tudi zaposlili. Za tiste pa, ki želijo prekiniti štipendijsko pogodbo ali se ne želijo zaposliti, predlagamo dosledno in celotno izterjavo izplačane štipendije.

2. Na področju planiranja kadrov ocenjujemo, da je nujna preusmeritev iz ekstenzivnega — kvantitativnega v bolj intenzivno — kvalitativno kadrovanje. S tem v zvezi bomo na področju zaposlovanja v večji meri uporabljali selektiven pristop. Zaostrili bomo kriterije glede:

— ustreznosti strokovne izobrazbe in delovnih izkušenj v skladu z zahtevami,

— zagotovljenih minimalnih standardov (predvsem stanovanje),

— dosledno predlagali kot ustrezne samo kandidate, ki povsem ustežajo zahtevam za določeno delo.

3. Za pridobivanje novih mladih strokovnjakov in za njihovo stalnost v delovni organizaciji postaja vse pomembnejša opremljenost s sodobnimi delovnimi pripomočki. To je prvi pogoj za dobro strokovno delo in razvoj. Ne smemo ponavljati starih napak (ko smo zaposlovali mlade strokovnjake za delo na novem računalniku, ki ga ni bilo), zato je potrebno dodobra izkoristiti in posebej poudarjati nove metode dela in možnosti strokovnega razvoja z opremo, ki jo nabavljamo z novimi investicijami in katere moramo v najkrajšem času tudi uresničiti.

4. Pri razporejanju oziroma premeščanju delavcev v tozdu ali med tozdi bomo v sodelovanju z vodstvi v večji meri upoštevali interese in zmožnosti delavcev ter jih usklajevali s potrebami v temeljni organizaciji in delovni organizaciji kot celoti.

5. Nagrajevanje je v zadnjem času v kombinaciji še z drugimi faktorji glavni razlog odhoda delavcev s srednjo, višjo in visoko izobrazbo. Razlike v višini OD v naši DO, v primerjavi z nekaterimi drugimi DO, so za delavce predvsem z višjo in visoko izobrazbo, ki opravljajo zahtevna dela in naloge, pomembne, saj odhajajo strokovnjaki drugam tudi za 50% višji dohodek. Višje osebne dohodke za vse delavce si bomo zagotovili samo z boljšim delom, zato morajo ukrepi za izboljšanje standarda vseh zaposlenih temeljiti na boljši organizaciji in večji kakovosti dela na vseh poslovnih funkcijah v DO.

Iz analize stanja na področju delitve OD ugotavljamo, da so na področju vrednotenja dela dejanske razporeditve delavcev močno pomaknjene v desno in kot take nerealne in povzročajo uravnilovko. Prav tako se uravnilovka pojavlja na področju stimulacije najposobnejših proizvodnih in režijskih delavcev. Zato smo na osnovi predhodnih analiz in razprav pripravili predloge za dopolnjevanje sistema delitve OD. Predlogi so v obliki delovnega gradiva in tez obdelani za določena področja, ki so potrebna korekcije. Posamezne dopolnitve bi obravnavali in sprejemali po fazah in tako odpravljali anomalije.

6. Razvoj kadrov in napredovanje na zahtevnejša dela in naloge mora postati sestavni del kadrovske politike v TOZD/DS in DO. Zato je potrebno vzpodbujati, načrtovati in usmerjati strokovno rast ter izobraževanje posameznikov v skladu s potrebami razvoja DO. Dosledno moramo kadrovati in napredovati na

OBISK SLUŠATELJEV IN PROFESORJEV ŠOLE CK ZK SLOVENIJE

Tudi letos so 22. januarja obiskali našo delovno organizacijo slušatelji in profesorji politične šole pri Centralnem komiteju ZK Slovenije. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov Litostroja so jim najprej razkazali del proizvodnje. Največ zanimanja je bilo za delo in razmere v livarni in pa za ogled moderne tehnologije.

Po ogledu je sledil razgovor, v katerem je Janez Elikan predstavil našo delovno organizacijo in poslovanje v minulem letu, Josip Klobučar pa je goste seznanil z organizacijo in delovanjem zveze komunistov v Litostroju. Razgovora sta se udeležila tudi Stanislav Bradeško, predsednik občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Šiška, in Dušan Kumer, sekretar predsedstva OK ZKS, in ob tej priložnosti predstavila delovanje in organiziranost občinskega komiteja ZKS.

V izredno široki in zanimivi več kot dveurni razpravi, v katero so se vključevali tako slušatelji kot tudi profesorji, sta Zvonimir Volfand in Janez Elikan poskušala odgovoriti na vsa zastavljena vprašanja. Vprašanja so segala od poslovanja in rezultatov gospodarjenja v minulem letu pa do problema fluktuacije delovne sile, informiranja delavcev in družbenega standarda.

Ob koncu se je Jovo Labanac, pomočnik direktorja politične šole, v imenu delavcev šole zahvalil za pozornost, ki jo je Litostroj vedno namenil slušateljem šole. To je tudi razlog, da vsako leto organizirajo ogled in razgovor s predstavniki Titovih zavodov Litostroj. Pohvalno je, da Litostroj vsako leto pošlje najmanj enega komunist v politično šolo, ki jo tudi uspešno konča. Letos obiskuje šolo naš sodelavec Franc Atelšek. Z željo, da bi se tovrstno sodelovanje med šolo in našo delovno organizacijo še nadaljevalo, so ob koncu delavcem Litostroja podarili izvod študijske mape politične šole, ki je tudi njihov izdelek.

Z. Adlešič

izpraznjena dela in naloge kadre z ustrezno izobrazbo in jih usposabljalati. Le izjemoma, če resnično ni druge rešitve, je potrebno uporabljati inštitut z delom pridobljene delovne zmožnosti, ki je v veliki meri razvrednotil izobrazbo in bo zato v najkrajšem času doživel tudi spremembo na področju delovno-pravne zakonodaje.

7. Odpravljanje vzrokov fluktuacije v težkih delovnih pogojih je nujno povezano z vlaganji finančnih sredstev v odpravljanje in izboljševanje težkih delovnih pogojev. Le z dolgoročno investicijsko politiko, na podlagi ekonomske utemeljenosti analiz kot osnove za upravičenost in rentabilnost takih vlaganj, bi lahko v perspektivi odpravili težke delovne pogoje kot razlog za fluktuacijo. Brez vlaganj pa lahko z manjšimi posegi na področju organizacije dela tehničnih in tehnoloških ukrepov s kadrovskimi akcijami le omilimo stanje in vplivamo na zmanjšanje dolgotrajne in intenzivne izpostavljenosti določenim škodljivim vplivom (npr. skrajševanje delovnega časa, pogostejši odmori, boljša prehrana na področju zdravstva, premetitve ipd.).

8. Do sedaj smo imeli odhodne razgovore samo z delavci s srednjo, višjo in visoko izobrazbo. V bodoče pa bomo razgovore odpravljali tudi z delavci, ki imajo izobrazbo IV. stopnje oz. nekdanjo KV in VK. Tako bo analiza bolj celovita in reprezentativna za DO, saj je populacija s to strukturo najštevilnejše zastopana pri nas in zato za delovno organizacijo zelo pomembna.

9. Da ne bi nezadovoljstva delavcev ugotavljali šele takrat, ko delavci zapuščajo DO in je za ukrepe že prepozno, je naš zadnji predlog, da pričnemo z obdobjem (polletnim, letnim) spremljanjem zadovoljstva delavcev v DO oz. merjenjem delovne klime. S sprotnim ugotavljanjem in analiziranjem zadovoljstva delavcev na osnovi najpomembnej-

ših elementov, ki na to vplivajo, bi lahko načrtovali ukrepe za tekoče in pravočasno odpravljanje nezadovoljstva delavcev in preprečevali fluktuacijo tam, kjer je nezaželena in škodljiva.

Kadrovske-spolšni sektor

Analizo Kadrovske-spolšnega sektorja je obravnaval delavski svet delovne organizacije na svoji 4. redni seji, ki je bila 18. decembra. Delegati, seznanjeni s perečo problematiko naraščajoče fluktuacije, so soglasno podprli predlagane ukrepe, ki so navedeni ob koncu analize, s pripombo oz. zahtevo, da začnemo ukrepati takoj.

Res so bili že storjeni prvi koraki. Še isti mesec se je na osnovi izvršitve akcijskega programa povišala vrednost točke za 37,4 odstotka, s 433 na 595 dinarjev, strokovna služba pa pospešeno pripravlja dopolnitve in korekcije pravilnika o nagrajevanju delavcev.

Uredništvo

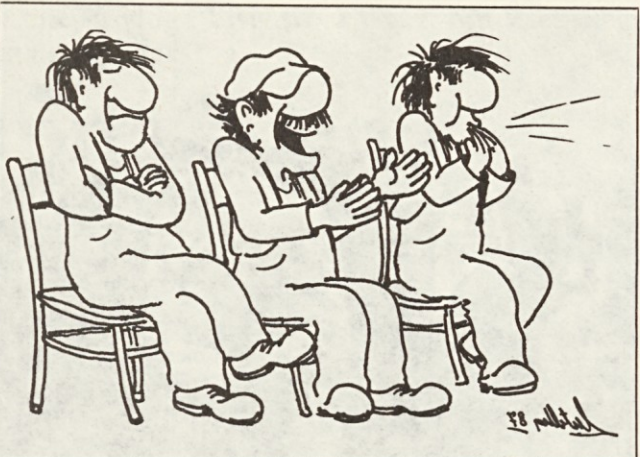

Glasilo delavcev Titovih zavodov Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 6200 izvodov. Izdaja ga Odbor za obveščanje pri Konferenci OO sindikata Titovih zavodov Litostroj, ki je hkrati izdajateljski svet — Uredniški odbor: predsednik dipl. pol. Zlato Adlešič in člani: prof. Hrabroslav Premelč, Vjekoslav Jantol, Mirko Čepuran, Mira Šček, Slobodan Nikolić, Ludvik Šarf, Janez Elikan, Iztok Puhar, Silvan Štokelj in odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marijana Meglič, tehnični urednik Estera Lampič, novinar Tone Škerjanec, lektorica prof. Vesna Tomc. — Telefon uredništva 558-341 (n.c.) interna 13-70, 13-71, 13-79. Tisk Tiskarna Ljubljana. Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72.

Kultura

Nekoč

MAGISTRALE

Poet tvoj nov Slovincem venec vije,
Ran mojih bo spomin in tvoje hvale,
Iz srca svoje so kali pognale
Mokrocvetiče rožce poezije.

Iz krajev niso, ki v njih sonce sije,
Celčas so blagih sapic pogrešvale,
Obdajale so virjene jih skale,
Viharjev jeznih mrzle domačije.

Izdihljaji, solzé so jih redile,
Jim moč so dale rasti neveselo,
Ur temnih so zatirale jih sile.

Lej! torej je bledó njih cvetje velo,
Jim iz oči ti pošlji žarke mile,
In gnale bodo nov cvet bolj veselo.

France Prešeren

Danes

CENA

Trgovc Slovincem ceno zdaj navije,
Ran naših bo spomin, njegove kase,
Ukan je več in zna obračat zase
Dragocvetiče rožce industrije.

In cena, ki na njó ZIS skrbno sije,
Se hitro nam razvija, bujno rase,
Edino se trgovc ob njih napase,
Če to, kar manjka, v pravem času skrije.

Izdihljaji, solzé so jo redile,
Moč rasti so ji dale na debelo,
Več je zatret ne mor'jo višje sile

In zdaj poganja še tem bolj veselo,
Še bolj, če boste, cene, poskočile.
Ej, to nas bo odslej brez nafte gredo!

V današnje prilike
prestavila Jana Kolarič

Konec lanskega leta je pri Cankarjevi založbi izšla knjiga, ki je doživela med bralci ogromen odmev, saj je bila dolge tedne med najbolj prodajanimi knjigami v knjigarnah in med najbolj iskanimi in branimi v knjižnicah. Njen avtor je znani dramski igralec Polde Bibič, eden naših največjih gledaliških in filmskih igralcev, znan kot ata — socialistični kulak, kot Trubar iz nadaljevanke in filma, kot Janez iz Cvetja v jeseni. Tudi v Litostroju smo ga že imeli priložnost slišati, saj je recitiral pred leti na prireditvi ob otvoritvi nove tovarne PPO.

Zdaj se je izkazal tudi kot pisatelj, in to zelo dober, saj bralca dobesedno pritegne h knjigi. Njegovi zapisi o igralstvu, igralcih, veselih in žalostnih dogodkih, spominih, težavah in uspehih so tako živi in prepričljivi, da se pred nami odpre cela pahljača igralcev — od najstarejših do najmlajših, od igralcev stare generacije, kot so bili npr. Marija Nablocka, Marija Vera, Stane Sever, Duša Počkajeva in Rudi Kosmač, pa do mlajših kolegov — Daretja Valiča, Igorja Samobora in drugih. Knjiga res daje največ užitka tistim, ki te ljudi in njihove igralske stvaritve poznajo, vendar veliko pove tudi drugim. Bibičeva pričevanja o gledališču niso le spomini na uspešno življenjsko pot od prvih začetkov na ljubljanski igralski akademiji do vrhunskih vlog in Prešernove nagrade, temveč predvsem razmišljanje o sebi, o našem gledališču, o usodi igralca in predanosti igralskemu poklicu, o odnosu družbe do igralcev, o grenkobi in hkrati o notranji sreči, ki jo občuti igralec, ko dobesedno izgora na odru. Tudi tisti, ki sicer ne hodite v gledališče, preberite knjigo! Izvedeli boste veliko.

V. T.

Odlomek iz knjige:

Vsi igralci z vseh koncev sveta imamo značajske poteze, ki so si prekleto podobne. Ko da smo res otroci istega, Talijinega legla. Razlika je samo v slovesu. Pa socialnem položaju. Mi imamo samo socialno varnost. Olivier je navsezadnje večerjal s Churchillom na njegovem domu.

Meni pa se je zgodilo tole:

Velika proslava stote obletnice Cankarjevega rojstva v Hali Tivoli. Gledalci so prišli iz vse Slovenije. Nikdar še ni bilo na kakšni gledališki prireditvi na Slovenskem toliko gledalcev. Mogoče šest, sedem tisoč? Ljudi kot mravelj. In ves politični vrh.

Igral sem Cankarjevega Jerneja. Bil je hud napor igrati to vlogo pred tako številnim občinstvom. Obenem so igro prenašali tudi na vseh programih jugoslovanske televizije. Hud napor, pa tudi veliko zadovoljstvo.

Pred predstavo — imel sem tremo, jasno — sem svoj avto pustil na parkirišču med Halo Tivoli in Belvijem. Nisem vedel, da je tam rezervirano za protokol. Varnostnik je prihajal k meni, ko pa me je spoznal, me je pozdravil in odšel. Zdelo se mi je nenavadno, da je na vsem parkirišču samo moja stoenka.

Proslave je bilo konec. Politiki so se odpravljali na slavnostno večerjo. Mi pa, kamor je naneslo. Šel sem proti parkirišču, kjer je stal moj avto. Ker pa je bilo tam rezervirano za službena vozila, so miličniki pred halo naredili živi zid, da se ne bi gledalci motili, kjer jim ni treba. Bil sem siten, ker sem videl, da ne morem do avta. Ko pa so me miličniki zagledali, se je živi zid razklenil. Njim se je zdelo pač samo po sebi umevno, da sem povabljen na sprejem. Šele ko sem videl vse pomembne obraze z naslovnih strani in iz TV dnevnika, ki so razpoloženi sedali v limuzine, sem dojel, da nepovabljen ne sodim sem. Skril sem se v senco drevesa, da me ne bi kdo povabljenih videl. Da ne bi mislil, da se vdinjam. Miličniki pač niso vedeli, da jaz nisem sir Olivier in da naši politiki niso Churchill.

Marta Zupančič

Mama

Oj, mama, daj da ti napišem pesem,
v njo zlijem sleherni utrip srca,
čeprav ti je jesen na licih,
zamé najlepši sij ima.

V obraz so gube ti vklesane,
oj, mama, sem napravila to jaz?
V lase imaš srebrne niti vitkane,
oj, mama, vsaka skrb je en siv las.

Če moj obraz je žalosten in resen,
ti čutiš z mano in trpiš,
če moj obraz vesel je in prešeren,
se tudi ti iskreno veseliš.

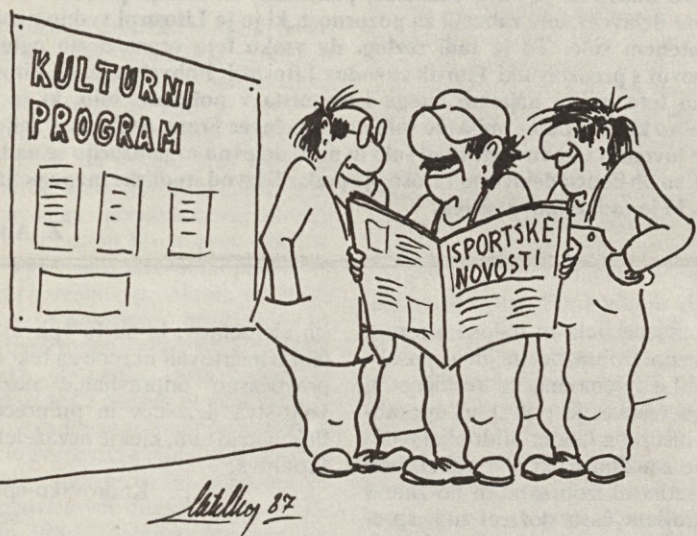
Vsaj enkrat naj izrečem ti zahvalo
za vse, kar daješ, in ni malo!
Za vse, kar si mi dobrega storila,
pa vem, nikoli ni plačila!

Najlepše želje

ob 8. marcu

vsem

Litostrojčankam

BEL TEMPO

V januarju si je 212 litostrojskih delavcev v Cankarjevem domu ogledalo predstavo Bel tempo, s katero so gostovali beograjski gledališčniki iz Ateljeja 212. (Število prodanih vstopnic sovпада z nazivom gledališča povsem slučajno.)

Vtisi po predstavi so bili zelo različni: v razponu od negodovanja (zaradi nepopolnega razumevanja jezika), preko mlačnosti (»Prodajajo že znane štosec«), do zadovoljstva (predvsem z razgibano režijo in temperamentno igro, manj pa z besedilom).

Vsebine, tiste prave, ki se jo da povedati v obliki zgodbe, pravzaprav ni. Imamo le nekaj okvir, v katerem si štiri osebe (dama stare šole, še prav nič senilna, njena gospodinjsko obsedena hči ter zakonski par, ki pride na obisk) krajšajo družabno popoldne s pogovorom o vsem, kar nas pač obdaja. Iz tega pogovora, ki v drugem delu preraste v gledališki spektakel, naj bi se izkristalizirala podoba časa, kakršnega pač živimo in ki ga avtor ironično imenuje »lep čas«. Samo gledališko besedilo je pravzaprav precej borno — le brezkončna vrsta aforizmov brez trdne dramaturške zgradbe, zato pa je toliko večje doživetje, kaj iz tako skromne predloge napravijo pred našimi očmi igralci. To je prava učna ura gledališke domiselnosti, izvrtnega mešanja različnih stilov, tekoče vodene režije, igralske improvizacije. Beograjski gostje odlično obvladajo »igranje na publiko«, kot pravimo, in posledica tega je bilo, da se je iz sramežljivih nasmihanj v prvem delu razvila sproščena zabava s praviimi salvami smeha v drugem delu.

Glede na to, da imamo le redko priliko videti v živo tako visoko profesionalne gledališnike (Mira Banjac, Gorica Popović, Suzana Petri-

čević in Taško Načič), menim, da večini ni žal časa in denarja, porabljenega za BEL TEMPO. Presenetljivo pa je, da ravno med delavci iz drugih republik ni bilo čuti večjega zanimanja za vstopnice. Naše vodilo bo namreč še naprej: omogočiti ogled dobrih kulturnih prireditev VSEM našim delavcem!

KRAJNSKI KOMEDIJANTI

Na posebno željo posameznih tozdov smo organizirali tudi ogled Krajnskih komedijantov, predstave, ki je kasneje ne bo več mogoče videti (ali pa le še izjemoma), tako da smo pravzaprav »ujeli zadnji vlak«.

Vsebinsko govori o tem, kako so Linhart in njegova ljubljanska družba ob spodbudah Žige Zoisa pripravljali uprizoritev prvega gledališkega dela v kranjskem jeziku — to je Zupanove Micke — in kako so ga tudi uprizorili. Tako gledalec doživi pravzaprav predstavo v predstavi: igralci igrajo osebe, ki v igri spet igrajo druge osebe, skratka — pride do zanimive podvojene fikcije.

Kljub nadpovprečni dolžini predstave (dobre tri ure in pol) uprizoritev ne učinkuje dolgočasno, kljub zvestobi izvirniku pa ne suhoparno. Originalno jezikovno podoba in pa radoživi duh Kreftovih komedijantov so znali v Drami dobro obuditi v življenje. Za to imajo zasluge režiser Jože Babič in igralci, ki so bili prav vsi prepričljivi, v opazni meri pa tudi ustvarjalca scene in kostumov (Niko Matul, Alenka Bartlova).

Uprizoritev je prikazala tudi vso prisrčno preprostost in zagnanost, značilno za amaterske gledališnike (in prav to so Linhart in njegovi tudi bili!), zato lahko upamo, da bo na koga od naših delavcev pozitivno vplivala — v tem smislu, da se bo priključil litostrojski dramski skupini.

J. K.

Jezikovni ostružki

Z imeni in priimki (da ne rečem tudi z ljudmi!) so včasih velike težave. Kako jih napisati, da bo prav? V našem jezikovnem kotičku smo že govorili o vrstnem redu (ime mora biti vedno pred priimkom, torej Janez Kovač in ne Kovač Janez, čeprav je morda kdo napačnega bolj navajen, saj tudi ne rečemo Prešeren France temveč France Prešeren). Težave nastanejo včasih tudi pri izpeljevanju svojilnih pridevnikov in osebnih imen in priimkov, a o tem bom pisala kdaj drugič. Danes pa si oglejmo oblikoslovno napako pri sklanjanju lastnih imen.

Kakšni se vam zdijo stavki:

- Obisk Sinan Hasanija v delovni organizaciji.
- Visoki gostje pri Sinan Hasaniju.
- S Sinan Hasanijem so se pogovarjali o uspehih.

Morda nihče ne opazi ničesar nepravilnega, kot ni opazil novinar, ki se mu je tak stavek v resnici zapisal. Poskusimo ugotoviti pravilnost ozi-

roma nepravilnost tako, da namesto prejšnjega imena vstavimo kakega drugega:

- Obisk Janez Dolenca v naši DO.
- Pogovarjal sem se o Primož Trubarju.

Tu pa seveda vsi čutimo napako: pravilno je sklanjati oboje — obisk Janeza Dolenca, pogovor o Primožu Trubarju. Kadar ime in priimek v stavku sklanjamo, postavljamo v določen sklon, moramo vedno sklanjati oboje — ime in priimek, ne samo priimka. Napake delamo predvsem pri sklanjanju tujih imen ali pa imen, ki jih toliko ne poznamo:

- Orkester je igral Glenna Millerja — in ne sklabe Glenn Millerja!
- Videl je film s Farukom Begolijem — ne s Faruk Begolijem!

Podobno pride včasih tudi do napak pri imenih, ki se končajo na -i: Občuduje stripe Mikija Mustra — in ne stripe Miki Mustra.

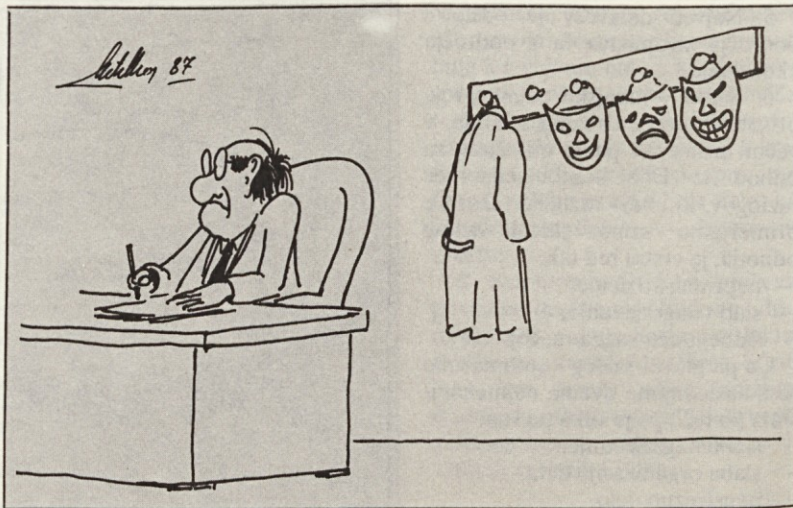
Na srečo običajno ne delamo napak pri sklanjanju domačih, pogostih imen, saj bi nas sicer bolela ušesa. In od kod takšna slaba razvada? Verjetno gre za vpliv tujih jezikov in pa za ohranjanje besedne zveze kot celote, kot nespremenljivke. Na srečo pa je napaka zelo redka in sem jo omenila le kot zanimivost — seveda s tem namenom, da je ne posnemate.

Vesna Tomc

Očka, mamica, pridita pome!

Vsi, ki ste naročili slikanje svojih otrok ob novem letu in slik še niste vzeli, pridite ponje v tajništvo sindikata.

Vukosav Živković

Inovacijski proces v Litostroju in njegov pomen za razvoj delovne organizacije

Začetek inovacijske dejavnosti v Litostroju sega v petdeseta leta, ko je bil sprejet tudi prvi Pravilnik o pospeševanju inventivne dejavnosti, ki je veljal vse do leta 1972. To je obdobje, ko se je Litostroj prvič pojavil na svetovnem tržišču z izvozom prvih turbin, žerjavov in črpalk. Tako Litostrojove prve prijave patentov zasledimo v letu 1952, nato 1954 in 1955. Iz razpoložljive dokumentacije lahko ugotovimo, da se je v Litostroju dajal večji poudarek izumiteljstvu, manj pa množični inventivni dejavnosti. Tako vidimo, da so se skoraj kontinuirano vrstile prijave patentov že od leta 1961, prve tehnične izboljšave zasledimo šele v letu 1973, koristne predloge pa v letu 1976. To je po svoje tudi razumljivo. Obdobju izgradnje Litostroja do leta 1953 je sledilo obdobje uvajanja novih proizvodnih programov. Do leta 1965 je bila tudi v Litostroju značilna ekstenzivna proizvodnja, ko inovacijska dejavnost ni bila posebno stimulatívna. Po prvi gospodarski reformi v letu 1965 so se šele začeli organizirano uvajati kvalitetnejši dejavniki gospodarjenja in je bil tudi Pravilnik o pospeševanju inventivne dejavnosti dopolnjen s sklepi in priporočili upravnega odbora in delavskega sveta. Leta 1972 je bil sprejet Pravilnik o pospeševanju inventivne dejavnosti, ki po mojem mnenju ni dal vidnejših rezultatov. Oživiljanje inovacijske dejavnosti se začelja šele po letu 1974, ko je bil sprejet nov pravilnik. Tudi družbena klima za inovacijsko dejavnost je bila po letu 1974 spodbudnejša. Gibanje števila prijavljenih inovacij v obdobju 1973—1986 je razvidno iz naslednje tabele:

Inovacije	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Izumi	5	6	2	6	6	7	11	1	6	—	8	9	1	5
Tehnične izboljšave	6	8	11	16	1	5	6	23	13	3	16	34	28	22
Koristni predlogi	—	—	—	3	1	—	4	—	1	—	3	2	9	7
Skupaj	11	14	13	25	8	12	21	24	20	3	27	45	38	34

Iz tabele je razvidna dokaj kontinuirana rast prijav izumov in tehničnih izboljšav, občuten primanjkljaj pa je v številu prijav koristnih predlogov. Eden od razlogov je verjetno tudi v tem, da komisije za inventivno dejavnost ob obravnavi inventivnih predlogov niso jasno izoblikovale kriterijev pri razvrščanju inventivnih predlogov med tehnične izboljšave in koristne predloge in so se bolj nagibale k tehničnim izboljšavam. Zato se mi zdi potrebno seznaniti naše sodelavce tudi z osnovnimi pojmi s področja inovacijske dejavnosti, da bodo lažje tudi sami pri prijavljanju in obravnavi inovacij le-te pravilno razvrstili, znali uporabljati pravilno izrazje. Prav gotovo je najpomembnejši del naših inovacij izumiteljstvo, ker po številu prijavljenih in priznanih izumov ocenjujemo doseženo stopnjo inovativnosti v delovni organizaciji. Gibanje števila naših prijav izumov v SFRJ in v tujini v obdobju 1952—1986 je prikazano v naslednji tabeli:

Leto	Število prijav izumov v SFRJ	Število prijav izumov v tujini
1952	1	1
1954	1	1
1955	1	1
1960	1	—
1961	2	—
1962	—	—
1963	—	5
1964	2	14
1965	—	1
1966	3	—
1967	—	2
1968	3	—
1969	2	2
1970	5	—
1971	—	1
1972	2	6
1973	5	1
1974	6	9
1975	2	10
1976	6	4
1977	6	1
1978	7	13
1979	11	—
1980	1	—
1981	6	—
1982	—	—
1983	8	—
1984	9	1
1985	1	—
1986	5	—

Od skupno 96 prijavljenih Litostrojovih izumov

v SFRJ je bilo dobršno število zaščitene tudi v tujini. Priznanih je bilo 73 patentov za naše izume, in sicer v najrazvitejših državah:

Avstrija	8	Luksemburg	1
Belgija	2	Poljska	1
ČSSR	3	Romunija	2
DDR	1	Švedska	4
Francija	4	Švica	4
Italija	4	V. Britanija	5
Japonska	3	ZDA	10
Kanada	10	ZRN	7
		ZSSR	2

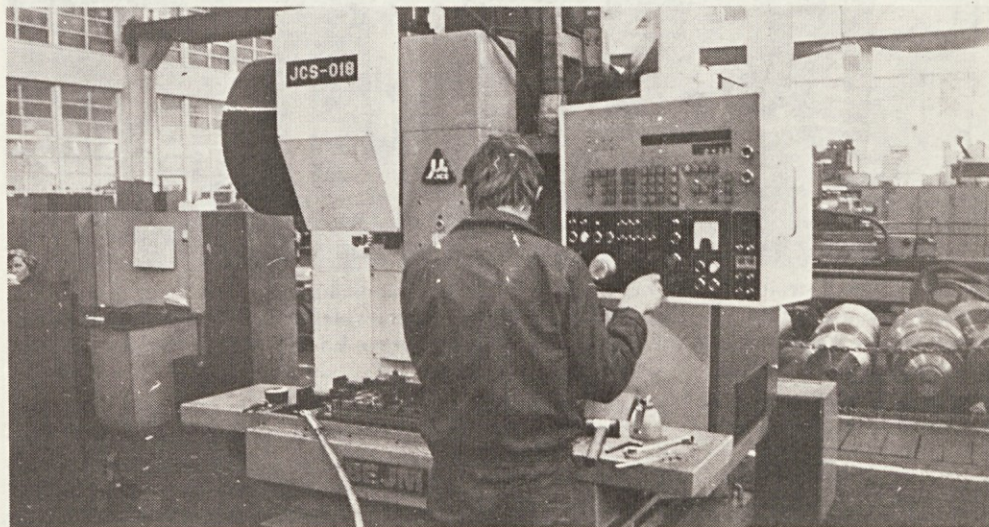
Do sedaj je bilo Litostroju izdanih 43 domačih patentov za izume, v postopku pa je še 53 izumov. Zanimiva je tudi primerjava števila izdanih domačih patentov med Litostrojem, SR Slovenijo in SFRJ v obdobju 1951—1976, kar je razvidno iz naslednje tabele:

Leto	LITOSTROJ	SR SLOVENIJA	SFRJ
1951	—	10	74
1952	1	32	118
1953	—	8	55
1954	1	30	128
1955	1	23	134
1956	—	61	245
1957	—	55	198
1958	—	36	216
1959	—	57	228
1960	1	106	438
1961	2	54	187
1962	—	86	266
1963	—	66	219
1964	2	77	268
1965	—	44	170
1966	3	30	142
1967	—	4	168
1968	3	43	134
1969	2	46	151
1970	5	46	159
1971	—	35	158
1972	2	20	118
1973	5	43	121
1974	6	34	99
1975	2	26	97
1976	6	23	58

Nedvomno so kadri najpomembnejši dejavnik v inovacijskem procesu. Nosilci teh procesov morajo biti strokovnjaki in visoko kvalificirani specialisti v institutu in v neposredni proizvodnji. Izobrazbena struktura naših inovatorjev v razdobju 1976—1986 je razvidna iz spodnje razpredelnice:

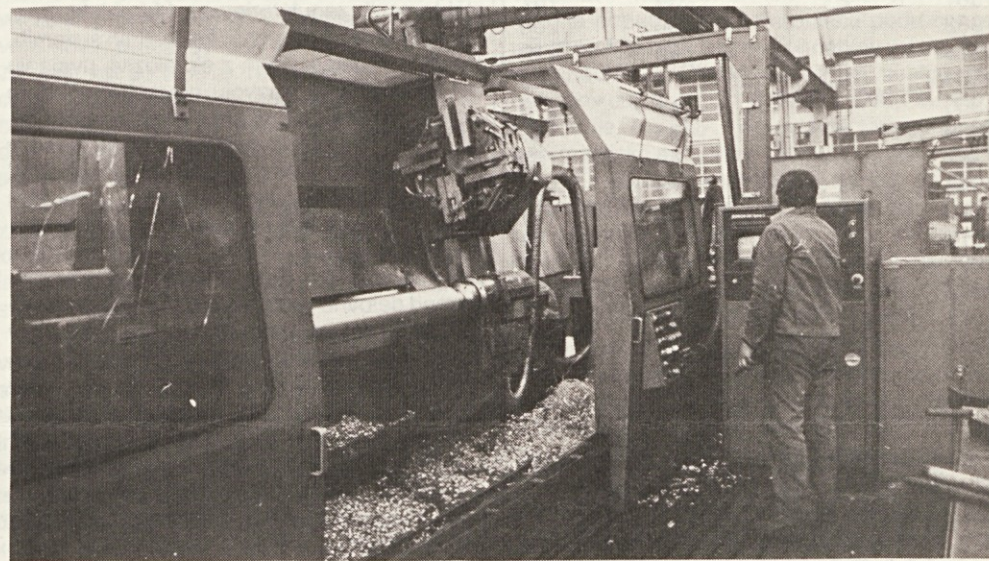

NOVI STROJI IZ INVESTICIJSKE OPREME

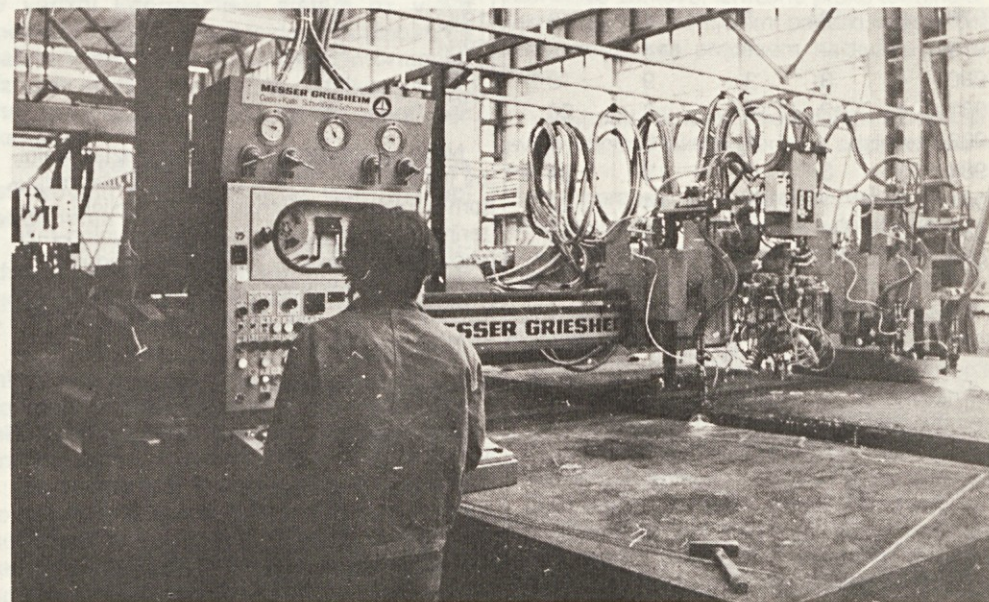

Slika prikazuje računalniško 3-osno krmiljeni obdelovalni center kitajske proizvodnje BEJM 108 (popularno Kitajec) s krmilnikom Fanuc 7 M. Stroj je bil dobavljen iz kooperacijskega odnosa Iskra — Kitajska v Litostroj.

Center ima možnost avtomatske menjave orodja, sam hranilnik pa lahko sprejme 16 orodij. V uporabi je že dobro leto dni. Glede na začetne tehnične težave in nezaupanje do kitajskega stroja, nam sedaj s svojim delom opravičuje nakup.

Vodoravno CNC stružnico Georg Fischer NDM 22 smo nabavili že pred leti, zato jo tudi že dobro obvladamo, pokazala pa je tudi pozitivne rezultate. Na njej se obdelujejo kosi z največjim stružnim premerom 440 mm in dolžino 2800 mm ter največjo težo 2000 kg. Krajši kosi (npr. prirobnice) pa se lahko stružijo tudi do premera 720 mm. Kot pripomoček pri struženju daljših kosov se uporabljata tudi lineta in konjiček. V glavo stroja je lahko vpetih maksimalno osem orodij. Na tej stružnici, ki stoji v TOZD OB na desetem polju, v glavnem obdelujemo: sklopke, zobata kolesa, gredi, ohišja ležajev, bate, rotorje, pastorki ipd. Stružnica je zelo precizna, primerna predvsem za serijsko obdelavo in obdelavo zahtevnejših elementov.

CNC center za avtogeni razrez pločevine s plazmo je bil nabavljen s sredstvi težkega programa. Kupili smo ga od nemške firme MESSER GRIESHEIM in je po zasnovi najmodernejša naprava te vrste. Dva ločena portala na skupni progi dolžine 36 m omogočata kvaliteten in količinsko zadovoljiv razrez vseh materialov, ki jih uporabljamo v Litostroju. Škodljive vplive razreza smo odpravili z nabavo vodne plazme rezalne glave. Prav tako je s tem odpravljeno ozko grlo pri pripravi proizvodnje, dani pa so tudi osnovni pogoji za višjo kvaliteto varjenih konstrukcij. Priprava proizvodnje omogoča s krojenjem znatne materialne prihranke, vendar pa zaradi neurejenih skladišč ter neurejenih razmer pri materialnem poslovanju za potrebe delovnega procesa tozda PZO, vseh danih možnosti ne moremo popolnoma izkoristiti.

Skupna nabavna vrednost opreme, v kateri so portalni rezkalnik OMNIMAT in STATOSEC ter oprema za programsko mesto z ustreznimi programi, je bila 1.290.000 DM. Že dosedanje delo z vsemi zagonskimi težavami je opravičilo nabavo. Možnosti, s katerimi sedaj na tem področju razpolagamo, pa nas silijo v drugačen odnos in racionalnejšo organizacijo v samem tozdu. Upamo, da bodo to spoznali tudi drugi, od katerih je odvisno uspešno delo tozda, ter se temu prilagodili, tako da bomo z rezultati dela v čim krajšem času opravičili vložena sredstva.

(Vse foto: T. Š.)

Ob nabavi novih strojev smo morali urediti tudi novo nastavljalnico orodij, v kateri prednastavljamo orodja za CNC rezkalne stroje in stružnice. Večino vpenjalnega orodja smo izdelali sami po lastnem sistemu, prav tako tudi prednastavno napravo LS 500, ki je na sliki in je plod lastnega znanja. (Foto: T. Š.)

Leto	LITOSTROJ	SR SLOVENIJA	SFRJ
1951	—	10	74
1952	1	32	118
1953	—	8	55
1954	1	30	128
1955	1	23	134
1956	—	61	245
1957	—	55	198
1958	—	36	216
1959	—	57	228
1960	1	106	438
1961	2	54	187
1962	—	86	266
1963	—	66	219
1964	2	77	268
1965	—	44	170
1966	3	30	142
1967	—	40	168
1968	3	43	134
1969	2	46	151
1970	5	46	159
1971	—	35	158
1972	2	20	118
1973	5	43	121
1974	6	34	99
1975	2	26	97
1976	6	23	58

Nedvomno so kadri najpomembnejši dejavnik v inovacijskem procesu. Nosilci teh procesov morajo biti strokovnjaki in visoko kvalificirani specialisti v inštitutu in v neposredni proizvodnji. Izobrazbena struktura naših inovatorjev v razdobju 1976—1986 je razvidna iz spodnje razpredelnice:

Leto	Vi-soka	Izobrazba			Skupaj
		Viš-ja	Sred-nja	VK, KV, NKV	
1976	3	1	4	9	17
1977	2	1	1	—	4
1978	3	2	7	1	13
1979	4	—	1	14	19
1980	4	3	3	9	19
1981	4	2	8	6	20
1982	—	1	1	3	5
1983	3	3	5	13	24
1984	5	1	2	14	22
1985	5	6	6	28	45
1986	9	2	9	17	37

Pomemben dejavnik v pospeševanju inovacijskih procesov so tudi vlaganja v razvojno-raziskovalno delo. To vprašanje v Litostroju normativno ni zadovoljivo urejeno. Po spremembi pogojev financiranja razvojno-raziskovalnega dela s strani Raziskovalne skupnosti Slovenije v letu 1980 se v Litostroju usmerjajo v to dejavnost le lastna sredstva. Po letu 1980 praktično sploh ne koristimo razpoložljivih finančnih sredstev v občinski, mestni in republiški raziskovalni skupnosti, da o koriščenju bančnih sredstev, namenjenih tej dejavnosti, sploh ne govorimo. Naša usmeritev po letu 1979 zaradi znane afere z dr. Markom Kosom, da razvojno-raziskovalno delo usmerimo v praktično uporabne izsledke razvojno-raziskovalnega dela v proizvodnem procesu, je bila dobra in koristna. Naslonili smo se na lastne sile in rezultati to najbolj potrjujejo. Dejstva, da tudi mi usmerjamo pomembna finančna sredstva v vse raziskovalne skupnosti v SRS, ki pa pogosto ostajajo neizkoriščena, kaže na našo premalo organizirano in načrtno razvojno-raziskovalno politiko. To je po svoje razumljivo, ker z razpoložljivimi lastnimi resursi poskušamo razreševati predvsem tekoče proizvodne probleme. O razvojno raziskovalni politiki in naši delovni organizaciji pa se bomo morali čim prej

opredeliti bolj načrtno in dolgoročno. Preseči moramo miselnost, da je za razvojno-raziskovalno dejavnost in uvajanje inovacijskih procesov zadolžen le inštitut. Skrb za kontinuiran razvoj in raziskave morajo prevzeti vse temeljne organizacije združenega dela v naši delovni organizaciji. To še bolj terjajo nujne zahteve pri posodabljanju in uvajanju novih proizvodov v naš proizvodni program. Litostroj je v zadnjih letih dosegel velike uspehe pri posodabljanju turbinske proizvodnje, razvoju varnostnih črpalk za jedrske elektrarne, elektronskih regulatorjev za hidroelektrarne, pri preoblikovalni opremi, fleksibilnih sistemih, robotiki, obdelavi kovin z eksplozivom, uvajanju CNC tehnologije, razvoju novih transportnih naprav in sistemov, računalniškega projektiranja, konstruiranja in računalniške opreme v šolski program v Srednji šoli tehničnih strok Franca Leskoška-Luke. Pri vseh teh dosežkih je nedvomno veliko inovacij, ki jih naši sodelavci niso prijavili, misleč, da je to njihova delovna dolžnost. Zato je vprašanje razmejitve med delovno dolžnostjo in inovacijskim prispevkom tem bolj pomembno. Ta razmejitev mora biti opredeljena tudi z novim Pravilnikom o pospeševanju inventivne dejavnosti v naši delovni organizaciji, ki je v pripravi. Da smo dosegli pomembne rezultate tudi na področju razvojno-raziskovalne dejavnosti, je razvidno iz razpredelnice o številu razpisanih in realiziranih razvojno-raziskovalnih nalog v obdobju 1976—1986:

Leto	Štev. razvojnih RR-nalog	Štev. raziskovalnih RR-nalog
1976	16	12
1977	28	20
1978	15	13
1979	19	16
1980	13	24
1981	58	21
1982	47	31
1983	33	32
1984	31	38
1985	28	22
1986	10	16

Naša povezanost z ustreznimi raziskovalnimi institucijami, predvsem pa s Turboinštitutom in Fakulteto za strojništvo v Ljubljani, s katerimi smo realizirali številne razvojno-raziskovalne projekte, ni zajeta v razpredelnici. O razvojno-raziskovalni dejavnosti, dosežkih in problemih na tem področju pa bi kazalo izdelati bolj podrobno analizo.

Pomen tehničnih inovacij

Na koristno vlogo tehničnih in tehnoloških inovacij v gospodarstvu je med prvimi opozoril že Karl Marx. Njegova dela s tega področja še danes tvorijo prispevajo k znanstvenemu razčlenjevanju teorije inventivno-inovacijskih procesov. Glavni poudarki Marxovih misli o inovacijah v najrazličnejših oblikah so vloga tehnologije v družbi, pomen uvajanja strojev v industriji itd. Opozoril je, da ima tehnologija odločilno vlogo za gospodarstvo in celotno družbo. Sprememba tehnologije se kaže v spremembi proizvodnih odnosov, novi organizaciji, hkrati pa vpliva na strukturo družbe.

Z makroekonomskega vidika si razvoja gospodarstva ne moremo več zamisliti brez razvijanja tehničnih inovacij v vseh oblikah. V industrijsko razvitih državah obravnavajo inovacije kot osnovni impulz družbenega in gospodarskega napredka. Pomen inovacij se kaže v širokem in kontinuiranem vključevanju v mednarodno delitev dela. Z vključevanjem v svetovne tokove tehničnega napredka se omogoča tudi kontinuirana konkurenčnost na svetovnem tržišču. Značilnost tehničnih ino-

vacij je v tem, da se inventivno-inovacijski procesi razvijajo kot svetovni proces ne glede na družbeno ureditev s težnjo po mednarodnem sodelovanju in kooperaciji. Zato je nujno kontinuirano proučevanje tehnoloških sprememb, tehnoloških predvidevanj, tehnološke ravni, prenosa tehnologije in tehnološkega razvoja. Nosilci inovacijskih procesov morajo biti najvidnejši strokovnjaki, ki poznajo teorijo in prakso s tega področja in so od začetka programiranja do poslednje faze inovacijskih procesov odgovorni za ustvarjanje skupnih ciljev.

Pri tehnično-tehnoloških inovacijah je v sklopu celotnega inovacijskega procesa velikega pomena povezanost med razvojnimi raziskovanji, proizvodnjo, marketingom in potrošnikom, od katerega dobivamo povratne informacije, ki jih upoštevamo pri dopolnjevanju novega proizvoda ali celotnega proizvodnega programa, da bi ustvarili novo znanje in ga nato tudi uporabili.

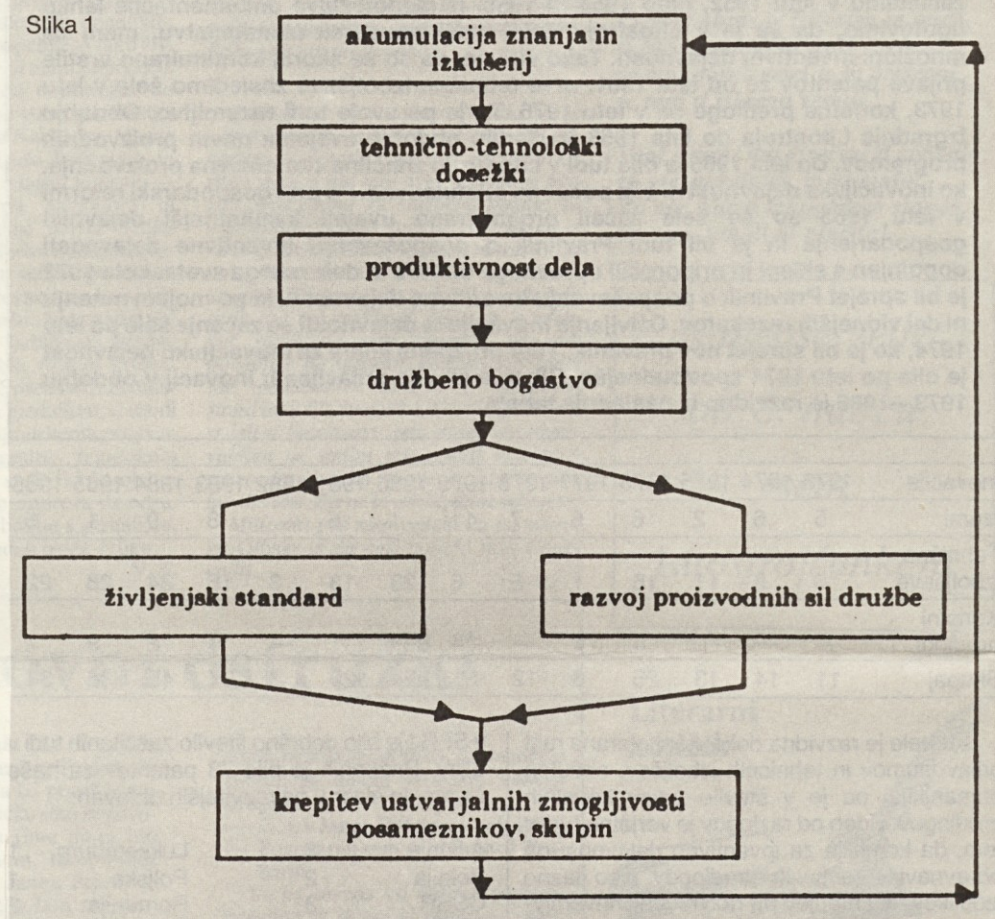
Z mikroekonomskega vidika je pomen tehničnih inovacij v neprestanem izpopolnjevanju delovnih operacij v katerikoli proizvodnji. S tem se ustvarja prihranek materiala, delovne sile, energije, zmanjšuje se izmet, izboljšuje se kakovost proizvodov in storitev. Poleg tega

standard. Pri tem je pospeševanje razvoja in raziskav odločilnega pomena, vpliv znanosti na tehnične inovacije pristopa prevladujoč dejavnik gospodarskega in družbenega razvoja. Vlaganja denarnih sredstev v raziskovalno-razvojno dejavnost daje konkretne rezultate v OZD, pa tudi na širšem družbenem področju. Tako npr. v ZDA vsak vložen dolar v raziskovalno-razvojno delo da sedemkrat več dobička kot pa vložen v investicije; v SZ vsak vložen rubelj poveča čisti dohodek nacionalnega dohodka za 1,45 rublja. Podatki torej potrjujejo nujnost in upravičenost vlaganj zadostnih resursov v tehnične inovacije oz. znanstveno-raziskovalno delo.

Vloga tehničnih inovacij ima pomembno vlogo pri nadaljnjem tehnološkem razvoju, posebej v transportu, predelavi kovin, materialih, izkoriščanju energetskih virov in v zadnjem času še v mehanizaciji fizičnih in intelektualnih aktivnosti (kibernetizacija in kompjuterizacija).

Ciklus družbenega napredka zaradi tehnično-tehnološkega razvoja ponazarja slika št. 1 v obliki zaprte verige, ki je v neprestanem gibanju. V procesu družbenega napredka se mora uskladiti razvoj vseh členov, ki sodelujejo v verigi.

Slika 1

se pomen tehničnih inovacij odraža v varstvu človekovega okolja, protipožarni varnosti, boljšemu varstvu pri delu in drugih organizacijskih oblikah. Pomen tehničnih inovacij najbolje opazujemo, če spremljamo življenjski cikel proizvoda, kjer se danes bje konkurenca na področju kreativnih inovacij (ali v designu, boljši kakovosti, nižji ceni, aplikaciji proizvoda, komponibilnosti). To lahko ugotovimo, če se povrnemo nekoliko v preteklost in ugotovimo vse razvojne faze in izpopolnitve v našem proizvodnem programu in na posameznih proizvodih. Vselej se maščuje zaspasnost in nagraduje kontinuirano posodabljanje in izpopolnjevanje proizvodov. Če skrbno opazujemo faze življenjskega ciklusa nekega proizvoda, ugotovimo, da je že v fazi zrelosti proizvoda, ko proizvod doseže maksimalni dohodek oz. akumulacijo, nujno potrebno uvajati niz inovacij na proizvodu, da bi se na tržišču še plasiral. Tehnične inovacije v fazi zrelosti proizvoda so lahko novi design, izpopolnjevanje funkcionalnosti, adaptacija nekaterih delov, ki lahko izboljšajo značilnosti proizvoda, uporaba funkcionalne analize vrednosti na proizvodu, s katero postane proizvod konkurenčen. Za realizacijo omenjenih inovacij je potrebno kreativno delo, organiziran inovacijski proces, odgovornost posameznih udeležencev, množična organiziranost in sodelovanje vseh udeležencev v proizvodnem procesu. S takim postopkom se vlagajo v tehnične inovacije minimalna finančna sredstva in se dosegajo maksimalni učinki.

Pri obravnavi pomena tehničnih inovacij ne moremo mimo vloge in pomena znanja, znanosti in razvojno-raziskovalnega dela. Znanost je najmočnejša proizvodna sila. S pomočjo znanosti razvijamo nove proizvode, zmanjšujemo proizvodne stroške, izboljšujemo vrednostno strukturo proizvodnih programov, zmanjšujemo onesnaževanje človekovega okolja, uvajamo serijsko proizvodnjo itd., kar v celoti povečuje individualni in družbeni

Osnovni pojmi o inovacijah

Invenција je proces kreacije novega znanja, z opazovanjem okolice in razmišljanjem, kako obstoječe stanje izboljšati ali prilagoditi specifičnim pogojem. S tehničnega vidika je invencija ustvarila nove naprave, proizvodnega postopka ali razširitev uporabnosti proizvodov. Invencija je torej pojav novih znanj, ki porajajo nove ideje, katere se zaradi svoje praktične vrednosti pravno zaščitijo v obliki patenta.

Inovacija je proces uporabe znanja na osnovi invencije in uvajanje novih proizvodov ali tehnoloških procesov v gospodarstvu. Inovacija pomeni tudi delati nove stvari ali delati stvari, ki so že narejene, na nov način. To je proces, ki vključuje praktično uporabo odkritij in inovacij z namenom ekonomske proizvodnje in doseganja drugih ciljev. Inovacija vodi bodisi do ustvaritve novega proizvoda ali pa do zmanjšanja proizvodnih stroškov za že obstoječe proizvode.

Tehnična inovacija je uporaba tehničnih izumov pri sredstvih za delo, njihovo uvajanje v proizvodnjo, izpopolnjevanje obstoječih sredstev za delo, torej za pridobitev ekonomskih koristi.

Tehnološka inovacija je prva uporaba znanosti in tehnologije v nove namene zaradi gospodarske koristi.

Tehnično-tehnološke inovacije predstavljajo kombinacijo tehničnih in tehnoloških inovacij pri izpopolnjevanju obstoječe in ustvarjanje nove tehnike in tehnologije zaradi gospodarske koristi.

Industrijska inovacija pomeni preoblikovanje neke inovacije v novi ali izboljšani proizvod ali tehnološki proces. Sestavljajo jo vse raziskovalne, tehnične, komercialne in finančne faze, ki so potrebne za uspešno proizvodnjo in prodajo nekega novega ali izboljšane proizvoda oz. tehnološkega postopka.

Inovacijski proces lahko opredelimo kot načrtno in namensko porajanje invencij in njihovo sistematično pretvarjanje v inovacije.

Inventivno-inovacijski proces zajema vse aktivnosti od rojevanja idej do njihove realizacije z željo, da dosežemo ekonomske koristi. Ti procesi imajo namen, da angažirajo veliko ljudi za doseganje maksimalno možnih ekonomskih učinkov in aktivirajo njihove sposobnosti na delovnem mestu in doma, med delovnim časom pa tudi v njihovem prostem času.

Inovatorska dejavnost je ustvarjalna ljudska aktivnost za ustvarjanje in uporabo znanja v različnih oblikah dela in poslovanja.

Inovatorstvo je skupni naziv za izumiteljstvo, novatorstvo in racionalizatorstvo.

Odkritje je ugotavljanje neznanih objektivno obstoječih načel, zakonov, značilnosti in pojavov v naravi.

Tehnološko odkritje predstavlja rezultat ustvarjalnega dela na področju tehnoloških procesov in obnašanje materiala in njegovih spojin. Veliko prispeva k svetovni ravni znanosti in tehnike.

Izum predstavlja novo rešitev določenega tehničnega problema. Je rezultat ustvarjalnega dela, praktično je izvedljiv in uporaben v industrijski proizvodnji ali v negospodarski dejavnosti. Izum je nov, če poprej ni bil zaobsežen s stanjem tehnike. Ustvarjen je v OZD, če je do izuma prišlo z delom z združenimi sredstvi v rednem delovnem razmerju ali v šestih mesecih po prenehanju delovnega razmerja izumitelja, izum pa se nanaša na dejavnost OZD. Z gospodarskega stališča je izum najvišja oblika ustvarjanja tehničnega napredka, saj predstavlja kvalitativno novo stanje tehnike.

Tehnična izboljšava je vsaka racionalizacija dela, ki je rezultat uporabe znanih tehničnih sredstev in tehnoloških postopkov v vseh fazah delovnega procesa. S tehnično izboljšavo se dosega povečanje dohodka v OZD, povečanje proizvodnosti dela, boljša kakovost proizvodov, prihranek materiala, prihranek energije, boljša izbira strojev in instalacij, izboljšanje tehnične kontrole proizvodov, boljša varnost pri delu ter boljše varovanje človekovega okolja. Kot tehnična izboljšava se šteje vsaka rutinska uporaba znanih tehničnih sredstev in tehnoloških postopkov v delovnem procesu.

Koristni predlogi so vsi predlogi, ki pomenijo racionalnejšo rešitev ali izvajanje katerekoli funkcije v OZD in jih v smislu predpisov ne štejemo med izume ali tehnične izboljšave. Nastajajo kot rezultat razmišljanja avtorja s prenašanjem izkušenj drugih ali iz strokovne literature.

MID — Množična inventivna dejavnost je vključevanje in sodelovanje najširšega kroga delavcev, zlasti neposrednih proizvajalcev v inovacijskem procesu.

Patent je pravna oblika zaščite izuma, ki je prijavljen in ga izda pristojni organ, pri nas Zvezni zavod za patente v Beogradu. Patent je listina, ki daje izumitelju izključno ali prednostno pravico do izkoriščanja izuma.

Licenca je s pogodbo dogovorjena pravica izkoriščanja enega od oblik industrijske lastnine (patenta, modela, vzorca, blagovne znamke itd.). Pomeni prenašanje neke od navedenih pravic na drugo pravno ali fizično osebo.

Know-how pomeni znanje in izkušnje, ki se uporabljajo v industriji ali neki drugi gospodarski dejavnosti. Obsega ne le uporabo določene tehnologije, temveč tudi druge funkcije v OZD, kot so komercialna, finančna, kadrovska funkcija in drugo. Ne more se zaščititi z zakonom, temveč le kot gospodarska tajnost.

Tehnično-tehnološki napredek zajema pojave novih in izpopolnjevanje obstoječih sredstev za delo, predmetov dela in proizvodov za delo ter pojave novih in izpopolnjevanje obstoječih tehnoloških postopkov pa tudi poslovne in organizacijske spremembe.

znamka) in nezaščitene pravic industrijske lastnine (Know-How, tehnična pomoč, strokovna pomoč, marketing).

Obvezna licenca pomeni pravico druge osebe do uporabe izuma ob plačilu odškodnine lastniku patenta, če le-ta sam ali v sodelovanju z drugim ne izkorišča ali ne izkorišča v zadostnem obsegu s patentom zaščiteni izum v SFRJ.

Službena licenca se izdaja, če se s patentom zaščiteni izum uporablja za doseganje neupravičeno visokih cen na jugoslovanskem tržišču, če ima uporaba s patentom zaščitene izuma splošno družbeni pomen za zdravstvo, ljudsko obrambo, zaščito in izboljšanje človekovega okolja, ali če ima poseben pomen za določeno vejo gospodarstva.

Blagovna znamka je znak, ki v blagovnem prometu pomaga razlikovati blago in storitve iste ali podobne vrste.

Znaki razlikovanja so nove oblike teles, slike in risbe, blagovni in storitveni znaki ter geografski nazivi proizvodov.

Izumiteljsko spričevalo izdajajo izumiteljem v Sovjetski zvezi, ČSSR, Bolgariji, Mongoliji in Albaniji. Bistvo tega spričevala je s tem, da postane lastnik izuma država, ki si s tem pridobi pravico do izkoriščanja izuma v vseh socialističnih organizacijah; izumitelju pa pripada denarna odškodnina, sorazmerna z gospodarskim učinkom izuma, ki pa ne more preseči z zakoni določene zgornje meje.

Vloga znanstveno-raziskovalnega dela. V današnjem času se največ izumov ustvarja v razvojno-raziskovalnih institutih, in to izumov, ki jih lahko takoj patentiramo, ne glede na dolgotrajen postopek, ki trenutno traja pri Zveznem zavodu za patente. Invencije nastajajo kot rezultat znanja, zato je še kako potrebna trdna povezanost med proizvodnjo in razvojno-raziskovalnim institutom in laboratoriji, zaradi prenosa najnovejših izsledkov v prakso.

Posebno vlogo ima institut, ki kot razvojno-raziskovalna institucija neprestano spremlja svetovni razvoj znanosti in tehnike in pridobljene informacije vpeljuje v proizvodnjo. Pri tem se mora institut vsekakor povezovati z vsemi zunanjimi raziskovalnimi institucijami in univerzami.

Od vloženih sredstev za razvojno-raziskovalno delo je odvisna naša gospodarska korist. Razen razvoja in aplikacije razvojno-raziskovalnih izsledkov je vloga znanstvenega dela tudi v znižanju proizvodnih stroškov, povečanju produktivnosti in rentabilnosti, kar vpliva na naš ekonomski položaj.

Pri analizi faktorjev tehnoloških inovacij razlikujemo naslednje faze:

- znanost odkriva, tehnologija uporablja; ali z drugimi besedami povedano: razvojno-raziskovalno delo se realizira s pomočjo tehnološke uporabe,

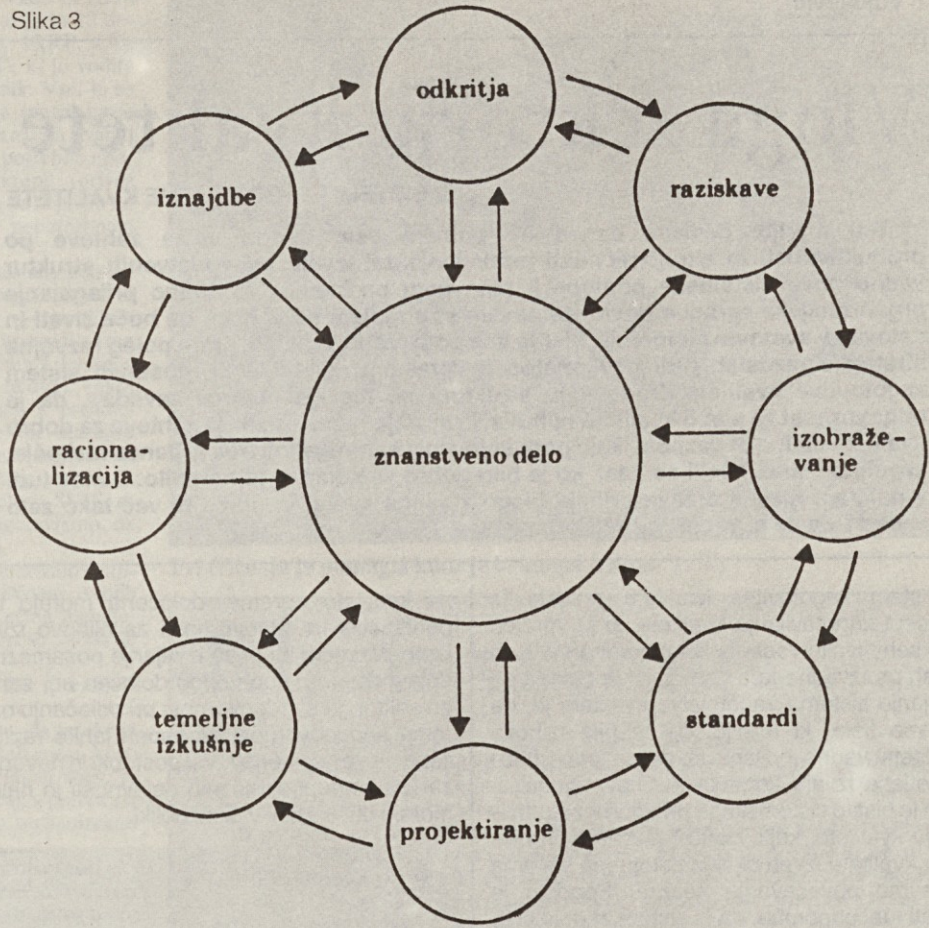
- tehnološka odkritja razumemo kot inovacije, ki temelje na razvoju in napredku tehnologije,

- z ugotavljanjem potreb tržišča usmerjamo lastni razvojno-raziskovalni proces,

- premišljene programirane akcije tehnike vodenja temeljijo na analizi problemov in akcijah, ki probleme odstranjujejo.

V vsakem primeru razvojno-raziskovalno delo kot tudi tehnične inovacije spodbujajo in stimulirajo tržne potrebe. Pri tem ima marketing pomembno vlogo, mesto in pomen pri vzpodbujanju in kreaciji množičnih inventivno-inovacijskih procesov. Na sliki 2 je prikazan linearni model aktivnosti, ki zagotavljajo zaokrožen proces ustvarjanja in uporabe tehnoloških inovacij, pri čemer so med seboj povezani raziskovanje, razvoj, organizacija proizvodnega procesa, marketing in prodaja.

Slika 3

membne v procesu realizacije inventivno-inovacijskih procesov, zlasti v fazi planiranja razvoja novih procesov. Viri informacij so lahko zunanji, kot so tržišče, razstave, seminarji in druge gospodarske in znanstveno-raziskovalne institucije, ter interni, kot so: nabava, prodaja, razvojni oddelki, priprava dela, konstrukcijski biroji itd.

Na področju naravoslovnih in tehničnih znanosti zadnje čase izide letno okoli 14.000 knjig in 35—40.000 strokovnih časopisov, objavlja se okoli milijon referatov z znanstvenih srečanj in niz drugih informacij.

Občutek imam, da se premalo koristijo vse možnosti informiranja, ki so dostopne slehernemu sodelavcu v Litostroju. Ob sodelovanju in povezovanju z vrsto zunanjih institucij lahko preskrbimo vse potrebne informacije za potrebe uvajanja tehnično-tehnoloških inovacij, pri razvoju novih izdelkov itd. Na splošno preozek krog strokovnih sodelavcev v naši delovni organizaciji uporablja možnosti, ki jih imamo za posredovanje najrazličnejših informacij. Ob številnih tujih in domačih strokovnih revijah, ki jih redno naročamo, se ponuja možnost rednega spremljanja tehnično-tehnološkega razvoja v svetu in doma. Kaj imamo na razpolago za pridobivanje potrebnih informacij?

- Naša tehnična knjižnica je povezana v verižni informacijski sistem na vsem področju SFRJ. S tem je dana možnost, da lahko dobimo sleherno željeno informacijo iz vseh strokovnih revij in publikacij, ki so na razpolago v SFRJ preko enotnega kataloga.

- Razvejana medknjižnična izposoja strokovnih revij in revij ter lastni nakupi strokovnih knjig.

- Uporaba vrste specializiranih baz podatkov, vključno mednarodnih, nam omogoča preskrbeti specializirane informacije.

- Uporaba standardoteke.

- Tudi povezanost naše delovne organizacije s sorodnimi jugoslovanskimi delovnimi organizacijami in gospodarskimi sistemi omogoča dostopnost do potrebnih informacij.

S pomočjo elektronske obdelave podatkov je mogoče dobiti več informacij, zlasti pri selekcioniranju informacij, pomembnih za tehnične inovacije. S tem lažje in zanesljiveje sprejemamo poslovne odločitve o razvoju novih in izboljšanju obstoječih proizvodov.

Zelo pomemben je informacijski tok, kot je prikazan na sliki 3.

Pomembno vlogo pri zagotavljanju informacij s področja podatkov ima naše tesno sodelovanje z Informacijskim centrom v Ljubljani, ki samostojno deluje v okviru Univerze Edvarda Kardelja. Ta Informacijski center nam redno tedensko posreduje vse patentne informacije z vsega sveta s področja našega proizvodnega programa. Center je povezan z mednarodnim patentnim dokumentacijskim centrom INPADOK (International Patent Documentation) s sedežem na Dunaju. Informacijski center nam lahko v najkrajšem času nudi informacije o tem, ali je določen izum v svetu že patentiran, v kateri državi in v čigavo korist. Informacijski center je

vzpostavil možnost on-line retrospektivnega iskanja podatkov na kateremkoli področju iz približno 100 različnih baz podatkov v povezavi z Lockheed-Dialog, največjim svetovnim ponudnikom tovrstnih artiklov v PALOALTO, Kalifornija — ZDA. Povezava terminala iz Informacijskega centra se po potrebi vzpostavlja z običajnim telefonom na klic do Dunaja. Od Dunaja naprej pa sledi prenos podatkov po posebni mreži preko New Yorka do PALOALTA. Naj omenimo, da nam lahko Informacijski center nudi selektivne informacije ali pa retrospektivne poizvedbe on-line.

Prvi način omogoča sproti periodično informiranje o novostih za določen definiran profil našega interesa in se izvaja tako, da se v tedenskem časovnem intervalu vse v tem času v bazo vnešene nove podatke primerja z našimi profili in nam posreduje poročilo, v katerem so navedeni vsi podatki, ki so za nas pomembni.

On-line retrospektivno poizvedbe nedvomno predstavljajo najkvalitetnejšo raven strokovnega informiranja, saj omogočajo osebni stik med uporabnikom in računalniškimi bazami podatkov z uporabo terminala in telekomunikacijskih poti za prenos podatkov. Proces iskanja informacij po tej poti se odvija direktno, tako da uporabnik sam sedi za terminalom. Delo poteka tako, da računalnik na vsako uporabnikovo zahtevo, izraženo preko terminala, takoj odgovori z željenimi podatki. Tak način informiranja ima predvsem naslednje prednosti:

- uporabnik lahko med delom spreminja svojo izhodno taktiko glede na odziv računalnika,

- uporabnik lahko direktno vpliva na selektivnost svojega vprašanja z dodajanjem ali odzemanjem novih deskriptorjev in vpliva na njegovo konkretiziranje,

- uporabnik lahko informacijo dobi praktično takoj, čeprav je iz stroškovnih razlogov priporočljivo zahtevati tiskanje rezultatov v računskem centru in njihovo dostavo po pošti,

- uporabnik se lahko sproti odloča, katero in koliko baz podatkov bo uporabil, da bo prišel do željenih rezultatov in informacij,

- uporabnik lahko takoj, ko je dobil odgovor iz bibliografske baze in ugotovil, da je uporaben, prav tako po ukazu na terminalu zahteva kopijo primarnega dokumenta (patentni spis), ki jo v kratkem času prejme po pošti.

V Jugoslaviji obstoja več takih centrov za posamezna področja:

- pri Fakulteti za strojništvo v Ljubljani mednarodna baza podatkov ISMEC za strojniško področje,

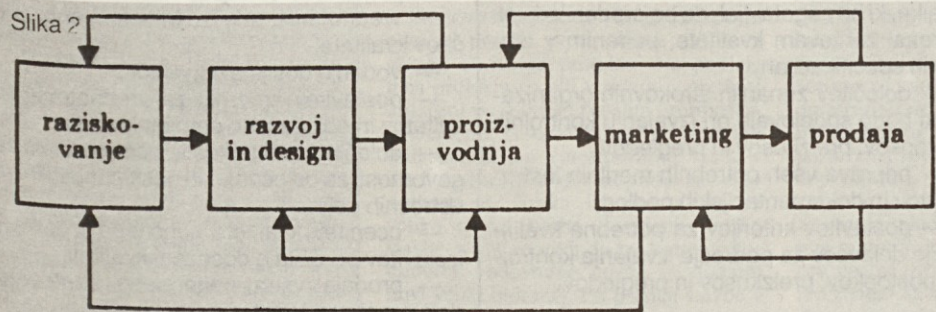
- Centralna tehniška knjižnica za vsa področja procesira mednarodno bazo podatkov COMPENDEX,

- Referalni center v Zagrebu procesira CAC bazo podatkov za področje kemije,

- Institut Vinča v Beogradu procesira mednarodno bazo podatkov INIS s področja nuklearne tehnike,

- Metalurški institut »Hasan Brkić« v Zenici procesira mednarodno bazo METADEX za področje metalurgije itd.

Slika 2

Razvojno delo zajema sistematsko koriščenje rezultatov uporabnih raziskovanj in empiričnega znanja, usmerjeno za proizvodnjo in koriščenje novih materialov, naprav, sistemov in metod v industriji, vključujoč tudi razvijanje prototipov in pilotskih naprav.

Transfer tehnologije je prenos napredka znanosti, tehnike in tehnologije. Pomeni tudi kupoprodajo zaščitene pravic industrijske lastnine (patent, model, vzorec, blagovna

Vloga informacijskega sistema pri tehničnih inovacijah

Brez ustreznih informacij težko opredelimo strategijo tehničnih inovacij, proizvodnega programa in ostalih funkcij v delovni organizaciji. Od vsestranskih informacij je odvisen uspeh tehničnih inovacij, kontinuiteta razvoja in ekspanzija delovne organizacije. Objektivne in pravočasne informacije so izjemno po-

Niko Vujošević

Vloga sektorja kvalitete

V SISTEMU ZAGOTOVITVE KVALITETE

Biti marljiv delavec danes ne pomeni vse. Vedno večje zahteve po produktivnosti in ekonomičnosti poslovanja zahtevajo od vodstvenih struktur vedno nove sistemske pristope k reševanju problemov in stalno prilagajanje organizacijske zgradbe novim zahtevam in pogojem dela. Kdor pa hoče živeti in delovati v svetovni ekonomiji, kjer je vse podvrženo kvaliteti, mora poleg razvojne strategije razdelati tudi nov pristop k vprašanju kvalitete, tj. postaviti sistem zagotovitve kvalitete. Vodstvene strukture se morajo namreč zavedati, da je odgovornost za slabo kvaliteto njihova, in morajo razumeti, da je zahteva za dobro kvaliteto stalna obveznost, kajti podcenjevanje kateregakoli trga je danes razkošje, ki veliko stane. Minili so časi, ko je bilo dobro vse, kar se je naredilo. Danes tudi v najmanj razvite države prihaja blago z vsega sveta, in nihče ni več tako zelo zaostal, da ne bi vedel, kaj želi kupovati.

Sistem zagotovitve kvalitete predstavlja koncept zagotavljanja kvalitete, ki je vgrajen na vseh nivojih vodenja in koordiniran v vseh fazah proizvodnega procesa. Prva naloga pri uvajanju sistema zagotovitve kvalitete je, da se vse tiste, ki mislijo, da je bila njihova kvaliteta vedno odlična in da se pri njih že desetletje izvaja kontrola kvalitete, pouči, v čem je bistvo sistemskega pristopa k zagotavljanju kvalitete, kajti vsako reševanje problemov kvalitete izven okvirja celotnega sistema je samo povečevanje nereda. Pogosto je slišati tudi pripombe, da je sistem zagotovitve kvalitete namenjen le za proizvodnjo delov in komponent za jedrske elektrarne, ne pa za proizvodnjo klasičnih energetskih in procesnih strojev. Res je, da je sistem zagotovitve kvalitete nastal iz potreb pri gradnji jedrskih elektrarn, in to predvsem zaradi večje varnosti in zanesljivosti opreme, vendar s tem ni rečeno, da velja le za to področje. Sistem zagotovitve kvalitete je namreč sistem, ki ureja način dela in ga zato lahko uporabljamo tudi na področju drugih proizvodnih programov, pri čemer se spremenijo le zahteve po kvaliteti in kriteriji sprejemljivosti, ne pa tudi sistem dela. Zato se vedno bolj uporablja tudi pri serijskih proizvodih in blagu za široko potrošnjo, kajti pravo kvaliteto izdelka lahko zagotovimo le s planiranim in sistematičnim pristopom k vsem dejavnostim, ki vplivajo na njen nivo. Zaman pa je postavljati sisteme, če za to ni interesa in navdušenja v vsakem posamezniku, službi in sektorju. Tam, kjer so zahteve sistema samo formalno zadovoljene, manjkajo pa interes, navdušenje in motivacija, ki so glavni katalizatorji za ustvarjanje iniciative in kreativnosti vsakega posameznika, ne bo pozitivnih rezultatov. Sistem bo učinkovit le tedaj, če bodo vsi udeleženci v procesu dosledno sprejeli postavljene cilje in zahteve, ko bo vsak vedel, kje mu je mesto v sistemu, kaj so njegove naloge in odgovornosti in kako mora delati.

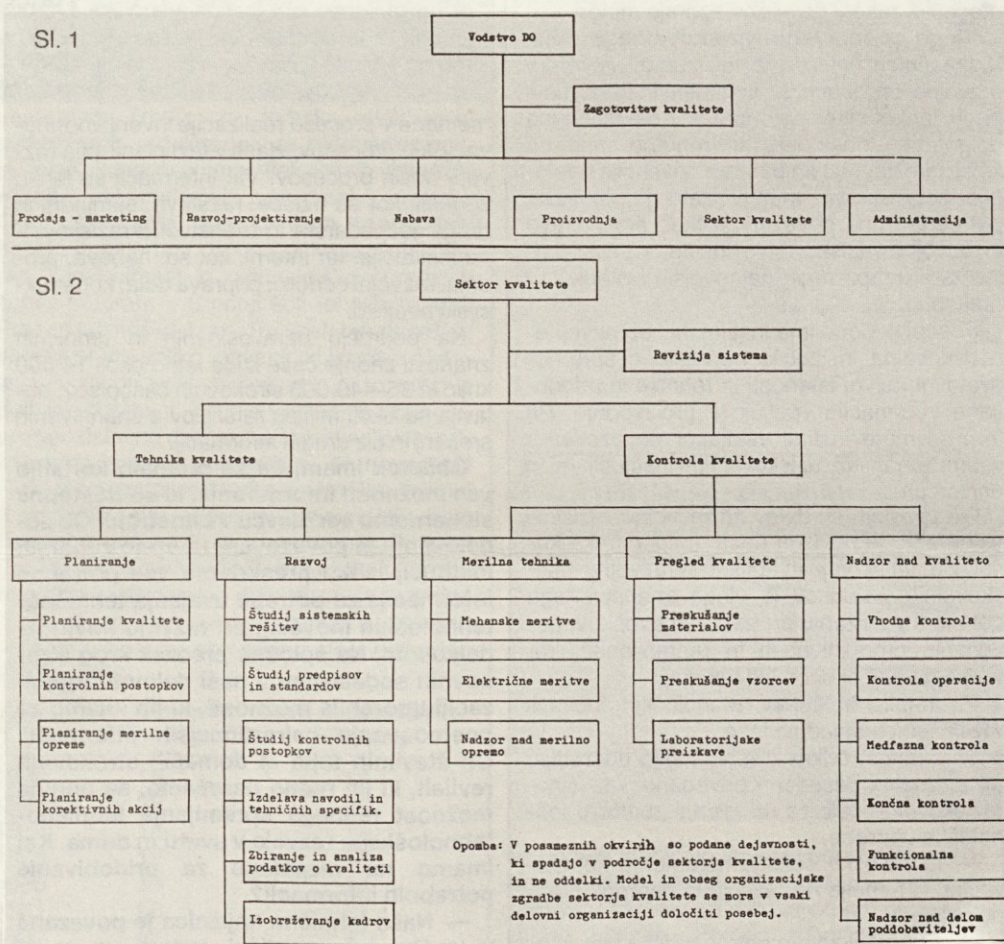
Status sektorjev kvalitete in zagotovitev kvalitete

Pri zagotavljanju kvalitete ima odločilen vpliv pravilna postavitev obeh sektorjev v organizacijsko shemo delovne organizacije (slika 1). Sektor kvalitete mora biti enoten za celo delovno organizacijo in neposredno odgovoren vodstvu delovne organizacije, kajti le enoten strokovno močan sektor bo kos nalogam, ki se od njega zahtevajo. Če je sektor kvalitete postavljen na stranski tir ali pa razdrobljen po tozdihi, nima več niti moči niti avtoritete, da bi lahko učinkovito opravljal svojo vlogo. Ne samo, da lahko v tem primeru zagovarja predvsem tozdrovske interese, temveč je tudi kadrovsko tako razdrobljen, da je njegova učinkovitost slaba. Sektor kvalitete mora biti samostojen, ne sme biti organizacijsko vključen v noben drug sektor, čeprav je z njimi funkcionalno in komunikacijsko povezan na vseh nivojih. Njegove odločitve in akcije morajo biti rezultat samostojnega odločanja v okviru danih pooblastil in odgovornosti, ne pa izsiljene pod vplivi in pritiski drugih. Sektor zagotovitve kvalitete mora biti postavljen ob bok vodstva delovne organizacije, tj. nad nivojem ostalih sektorjev, kajti le tako dobi lahko kvaliteta tisti pomen tržnega prizadevanja, ki ji pripada. Vse nejasnosti, nesporazumi in spori se morajo reševati avtoritativno v interesu delovne organizacije. To pa je mogoče le, če jih rešuje avtoritativen in neodvisen organ.

Dejavnosti in naloge sektorjev kvalitete

V organizacijski zgradbi sistema zagotovitve kvalitete morajo biti podane vse aktivnosti, ki v posameznih fazah gradnje objekta vplivajo

na kvaliteto opreme, določena morajo biti pooblastila in odgovornosti za njihovo izvajanje. Medtem ko je za izvajanje posameznih dejavnosti in nalog vedno določen en, samo en sektor, je soodgovornost pri odločanju oziroma soodgovornost za uspeh lahko razdeljena na več sektorjev. Vsi postopki in navodila za izvajanje posameznih dejavnosti in nalog morajo biti podani v pisni obliki.

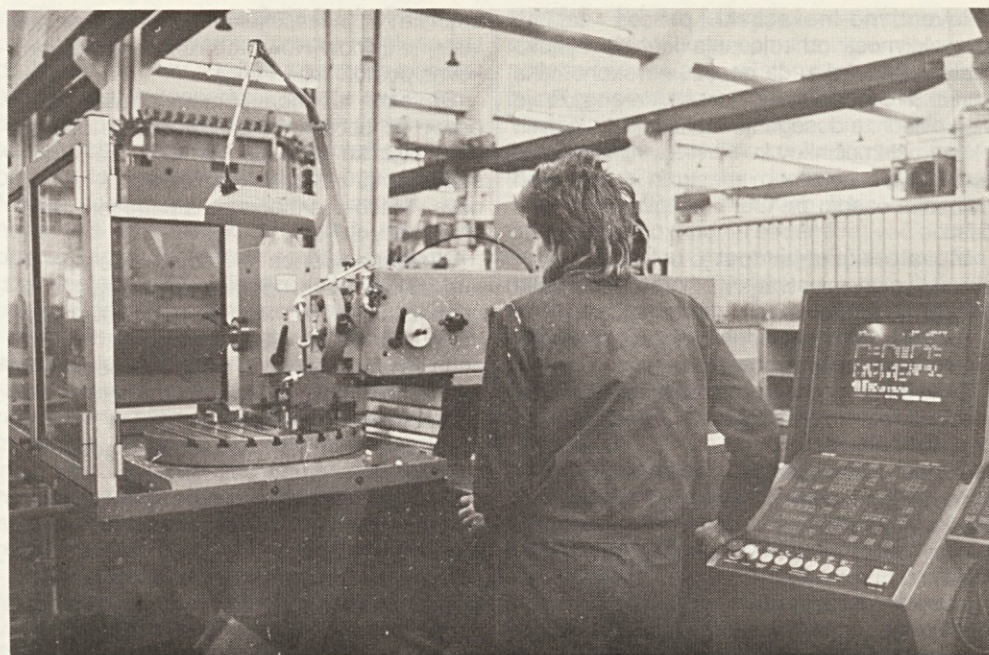
Področja aktivnosti, ki spadajo v pristojnost sektorja kvalitete, so shematsko prikazana na sliki 2, dejavnosti in naloge, ki spadajo v domeno njegovega izvajanja, pa so:

a) Sistemske dejavnosti in naloge:

- izdelava opisa delovnih mest za področje sektorja kvalitete,
- izdelava dokumentov (navodil), v katerih so podani postopki za izvajanje posameznih dejavnosti na področju kontrole kvalitete,
- postavitve sistema dokumentov za izvajanje in vodenje vseh funkcij kontrole kvalitete,
- postavitve sistema informacij o kvaliteti,
- analiza kritičnih mest s ciljem izboljšanja kvalitete izdelkov ali znižanja stroškov kvalitete,
- sprožitev korektivnih akcij in izvajanje nadzora nad njimi,
- postavitve smernic za izvajanje korektivnih akcij na osnovi vzrokov napak,
- izvajanje nadzora nad učinkovitostjo izvedenih korektivnih akcij,
- izstavljanje poročil o kvaliteti izdelka,
- postavitve sistema kalibriranja in nadzora nad merilnimi instrumenti,
- izvajanje nadzora nad merilnimi instrumenti,
- izdelava programa za šolanje in dodatno izobraževanje kadrov za področje kvalitete.

b) Dejavnosti in naloge pri nabavi materiala:

- postavitve smernic za nabavo materiala in delov,
- postavitve sistema za ocenitev podizvajateljev,
- postavitve sistema nadzora nad delom podizvajateljev,
- izvajanje nadzora nad delom podizvajateljev,

Minilo je že dobrega pol leta, kar obratuje računalniško numerični 4-osno krmiljeni rezkalno vrtni stroj MAHO — 600 C, s krmilnikom Philips CNC 432. Na tem stroju je možna obdelava manjših obdelovancev najzahtevnejših oblik iz našega proizvodnega programa, kar se tudi potrjuje v vsakodnevni praksi. (Foto: T. Š.)

- postavitve smernic in postopkov za obravnavanje neskladnosti in neustreznosti delov,
- izstavljanje poročil o napakah kot osnova za uvajanje korektivnih akcij,
- izvajanje kontrolnih postopkov, preizkusov in pregledov po predloženih navodilih in tehničnih specifikacijah,
- izstavljanje poročil o kontrolnih postopkih, preizkusih in pregledih,
- izvajanje nadzora pri odpravljanju neskladnosti,
- izvajanje končne kontrole izdelka,
- izstavitve poročila o končni kontroli izdelka.

e) Dejavnosti in naloge pri montaži:

- kontrola kompletnosti opreme in dokumentov,
- postavitve sistema nadzora nad opremo in dokumenti med potekom montaže,
- postavitve smernic in postopkov za obravnavanje neskladnosti, ki so se pojavile med montažo,
- izvajanje nadzora pri odpravljanju neskladnosti,
- pregled montirane opreme in varstvenih ukrepov.

f) Dejavnosti in naloge pri obratovanju:

- postavitve sistema nadzora nad poskusnim obratovanjem,
- izvajanje nadzora nad poskusnim obratovanjem,
- postavitve smernic in postopkov za obravnavanje neskladnosti, ki so se pojavile med poskusnim obratovanjem,
- izvajanje nadzora pri odpravljanju neskladnosti,
- izstavljanje periodičnih poročil o poteku poskusnega obratovanja,
- izstavitve poročila o končanem poskusnem obratovanju,
- vrednotenje vseh informacij s strani kupca glede obratovanja in vzdrževanja naprave ter uvajanje ustreznih ukrepov,
- vodenje preiskav o izpadih, izvedenih ukrepih in nastalih stroških.

Če ni v organizacijski shemi predviden sektor zagotovitve kvalitete, mora sektor kvalitete prevzeti tudi del njegovih nalog, in sicer:

- posredovanje informacij o kvaliteti in stroških kvalitete na pristojna mesta,
- obveščanje vseh pristojnih mest o pomembnejših odstopanjih,
- vrednotenje, analiza in optimiranje stroškov kvalitete,
- vodenje dosijeja o kvaliteti,
- postavitve smernic za vrednotenje rezultatov in odločanje o sprejemljivosti,
- določitev pristojnosti, pooblastil in odgovornosti za odločanje pri neskladnosti in neustreznih delih,
- ocenitev kvalitete končnega izdelka in izstavitve poročila o doseženi kvaliteti,
- prodaja vseh pogodbeno zahtevanih dokumentov o kvaliteti naročniku.

Vsaka od navedenih dejavnosti in nalog mora biti pisno natančno definirana. Natančno mora biti določeno, kdo je odgovoren za izvajanje naloge, kateri sektorji so soodgovorni za njen uspeh, kako se mora naloga izvajati, kateri sektorji morajo biti o njej obveščeni, kdo, kdaj, koga in kako obvešča itd. Če so naloge ohlapno definirane, si lahko vsak precej samostojno izbira obseg in način dela, kar pa samo zmanjšuje učinek in ustvarja nedisciplino.

- izdelava navodil in tehničnih specifikacij za izvajanje kontrolnih postopkov pri vhodni kontroli,
- izvajanje vhodne kontrole materiala in delov po predpisanih postopkih v navodilih in tehničnih specifikacijah,
- postavitve sistema signiranja materiala in prenosa označb.

c) Dejavnosti in naloge pred izdelavo:

- izdelava navodil in tehničnih specifikacij za izvajanje kontrolnih postopkov, preizkusov in pregledov v posameznih fazah izdelave,
- izdelava navodil in tehničnih specifikacij za izvajanje funkcionalnega preizkusa naprave,
- postavitve sistema za končno kontrolo izdelka, ki bo zagotavljal, da bo predan izdelek ustrezał zahtevam kvalitete, podanim v tehničnih specifikacijah,
- določitev zunanjih strokovnih organizacij, ki bodo sodelovale pri izvajanju kontrolnih postopkov, preizkusov in pregledov,
- priprava vseh potrebnih merilnih instrumentov in dokumentacijskih podlog,
- postavitve kriterijev za potrebne kvalifikacije delavcev za področje izvajanja kontrolnih postopkov, preizkusov in pregledov.

d) Dejavnosti in naloge med izdelavo:

- postavitve sistema signiranja, iz katerega bo razviden vsakokratni status pregleda ali kontrolnega postopka v posameznih fazah izdelave,
- določitev pristojnosti, kdo, kdaj in kje izvaja signiranje pregledov in kontrolnih postopkov,
- postavitve smernic za naknadno preverjanje izvedenih pregledov in kontrolnih postopkov,

Sneg kot nadloga

Pravijo, da je vsak letni čas lep. Da, vsak skriva svoje lepote, na vsakega nas kaj lepega veže in spominja, zato je še lepši. Tudi zima, čeprav je hladna in mokra. Bojimo se je, ker prinaša kup nevšečnosti, od čiščenja dvorišč, pločnikov, cest, do tega, da nam avto na vžge, ker se zaradi mraza izprazni akumulator, da se v službo bolj pridrsamo kot pa pripešačimo, da dobimo z bližnje strehe kakšen paket snega za vrat ali ostanemo za mesec dni doma z mavcem na nogi. Otroci pa bi se najraje od jutra do mraka sankali ali smučali.

Letošnja zima je pokazala svoje zobe šele v drugi polovici januarja. Po nekajdnevem sneženju se je snežna odeja ustavila pri višini med 1,10 in 1,20 cm. Temperature so se znižale na -20 °C in še nižje. Tista jutra smo ponovno doživljali Ljubljano pred letom 1960, saj so bili avtomobili tako redki, da se je dalo hoditi kar po glavnih cestah. Otrokom se je vse skupaj zdelo še bolj imenitno, saj so se takrat začele počitnice.

V tovarni smo hitro spoznali, da bo ta zimski paket snega prinesel kup nevšečnosti. Izračuni so pokazali, da je kljub suhemu snegu teža le-tega 120 kg m³. Začelo se je mrzlično ugotavljati, da se bo ob najmanjši odjugi teža povečala za 2 ali 3-krat. Vprašanje je bilo, ali bodo strehe na starejših objektih zdržale tako težo. TOZD IVET, ki je zadolžen in odgovoren za vzdrževanje cestišč, pluzenje snega, transport po tovarni itn., je hitro in organizirano začel opravljati nalogo. Nemo smo bili začudeni ob tem, da so bile poti po tovarni hitro prevozne, pešci pa smo sprosčeno hodili po očiščenih poteh. Ekipi, ki je zavzeto in dobro opravila svoje delo, gre vsa pohvala! Začeli so takoj spremljati položaj na preobloženih strehah. Prvi klic za intervencijo je prišel iz tozda Prodaja. V nevarnosti je bilo skladišče pod šotorom. Zaradi teže snega je bila nevarnost, da se skladišče podre. Hitra akcija gasilcev je skladišče rešila, niso pa mogli pomagati prizidku površinske zaščite tozda PZO in zunanemu skladišču modelov tozda PUM. Otoplitev je povzročila svoje. Istočasno je bil to tudi alarm za sklic komiteja za SLO in DSZ, saj so nastale izredne razmere. Zaradi velikega števila objektov in velikosti posameznih objektov delavci tozda IVET in gasilci niso bili več v stanju vsem pomagati. Na pomoč so priskočili delavci iz posameznih tozdov, ki so nesebično

reševali svoje objekte. Ledene sveče, katere so gasilci lomili, so tehtale tudi do 100 kg. Led in sneg, ki sta počasi, a vztrajno drsela, sta pred sabo lomila in trgala vse. Kljub velikim površinam streh lahko rečemo, da nastala škoda le ni tako velika, saj bi brez hitre in uspešne intervencije tistih delavcev tozdov in delovnih skupnosti (so pa tudi izjeme), ki so pomagali pri reševanju, le-ta bila veliko večja. Akcija reševanja ob teh izrednih ukrepih je dokazala, da lahko opravimo vsako delo, če smo enotni in med seboj sodelujemo. Franc Škerbec

S skupnimi močmi

Ljubljano je 15. januarja zjutraj po neprekinjenem in močnem sneženju pokrivala že 84 cm debela odeja, ki pa se je iz ure v uro počasi, vendar še naprej debelila. Teža snega na kvadratni meter je znašala približno 100 kg in prav nič ni kazalo, da bo prenehalo snežiti. Obstajala je tudi (še slabša) možnost, da bi se sneženje sprevrglo v dež. To bi za številne objekte v naši delovni organizaciji predstavljalo veliko nevarnost, saj bi teži mokrega snega lahko kljubovala le malokatera streha v Litostroju. Takšne izredne vremenske razmere so že istega dne zahtevale sklic izredne in razširjene seje štaba civilne zaščite Litostroja, kjer smo se dogovorili za enotno in organizirano akcijo.

Seje so se poleg članov štaba udeležili tudi predstavniki (direktorji ali namestniki) vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, imela pa je samo eno točko dnevnega reda: dogovor o čiščenju snega na ključnih objektih.

Na osnovi podatkov o trenutnem stanju in po kratki razpravi je bilo sklenjeno, da morajo vodstva organizirati čiščenje snega z vseh tistih objektov, za katere obstoji nevarnost, da se pod težo snega porušijo. Podatke o tem, kateri so ti objekti, je posredovala ustrezna strokovna služba tozda IVET.

Dogovorjeno je bilo tudi, da se za

objekte tozdov IRRP, Prodaja in SŠTS sestavi skupna ekipa (sestavlja jo 28 delavcev iz tozdov PROD, IRRP, OB, PPO, PTS, PUM in NAB), ki jo vodita tovariša Mišelčič in Kržišnik. Vse, ki so organizirali akcijo čiščenja snega, pa je štab še opozoril, da se mora akcija izvajati pod nadzorstvom ter da je potrebno upoštevati vse varnostne ukrepe (privez delavcev na strehi inp.), da ne bi prišlo do nesreč in da ne bi po nepotrebnem povzročali škode.

Pol ure po končanem sestanku so se, kot je bilo dogovorjeno, zbrali delavci, ki so tvorili skupno ekipo — potrebno število so zagotovili skoraj vsi tozdi, razen tozda IRRP (od dogovorjenih 5 delavcev sta prišla na zbirno mesto le dva). Takoj so pričeli odmetavati sneg s prizidka IRRP, skladišča Prodaje ter starejših barak IRRP, skratka z vseh ogroženih objektov, za katere je bila zadolžena skupna ekipa, razen z objektov SŠTS, za katere je bilo strokovno ugotovljeno, da to trenutno še ni potrebno.

Tudi vodstva tozdov in delovnih skupnosti so organizirala čiščenje svojih objektov, pravzaprav je večina nadaljevala s čiščenjem, s katerim so začeli že zjutraj.

Skupno akcijo sta ves čas spremljala tudi varnostna inženirja ter s svojimi nasveti in znanjem skrbela, da je akcija potekala čimbolj varno. Delavcem, ki so do poznega večera odmetavali sneg, je tozdz ZSE priskrbel topel čaj, v pomoč pa jim je z vso razpoložljivo mehanizacijo priskočil tudi tozdz IVET.

Le tako organizirani in pravočasni akciji ter lastnemu spoznanju o nujnosti samoorganiziranja se lahko zahvalimo, da zaradi ogromnih količin snega v Litostroju ni prišlo do večje škode.

t. š.

Kljub vsej mehanizaciji je bila lopata najbolj uporabno orodje

ODMEV — ODMEV — ODMEV

Človekova malomarnost — vzrok največjih nesreč

Pod tem naslovom je bil objavljen v prejšnji številki našega časopisa članek, v katerem je avtor navedel tudi našo šolo z domom učencev, v kateri nismo poskrbeli za protipožarno varnost učencev in drugih oseb. Po navedbi v članku bi morali namestiti zasilno stopnišče v novozgrajenem nadzidku in v domu učencev. V članku je to napisano tako, kot da bolj cenimo materialno vrednost kot pa človeška življenja. Nas, pedagoške delavce, je tak očitek še posebej prizadel.

Ne dvomimo v avtorjevo dobronamernost v prizadevanjih za večjo osveščenost vseh nas za preventivne ukrepe za varnost oseb pred požari. Ker pa je bil članek naslovljen z oceno malomarnosti, bi bralec lahko sklepal, da ima šola tak odnos do mladih ljudi in da je pri gradnji dala prednost vsemu drugemu, tako da je za zasilno stopnišče zmanjkalo denarja.

Bralcem smo dolžni pojasniti naslednje:

Za novo zgrajeno stavbo je bil izdelan posebej projekt protipožarne zaščite v sklopu celotnega projekta. Na podlagi tega projekta so bili v skladu s predpisi določeni vsi sodobni posebni protipožarni elementi, ki so bili potem pri izgradnji tudi upoštevani (protipožarna vrata v obeh nadstropjih, dve stopnišči za večjo prehodnost, široka izhodna vrata na veliko ravno streho dosedanje šolske stavbe, s katere vodi do tal lestev, izpolnitev vodovodne mreže in dodatni novi veliki hidrant). Pri predaji stavbe v

uporabo je bila ob navzočnosti inšpektorjev predana svojemu namenu kot urejena tudi s protipožarnega vidika. Z zapisnikom komisijkega prevzema ni bilo določeno, da bi morali namestiti še zasilno stopnišče.

Podobno je bila po izgradnji predana namenu tudi stavba doma učencev.

Ne zanikamo, da ne bi bilo prav, če bi namestiti še zasilni stopnišči. Čim bo možno, jih bomo namestili. Vendar je že sedanja stopnja zavarovanja družbene lastnine in oseb pred požarom tolikšna, da s te strani ni ostopanj od odgovornosti. Seveda pa moramo skrbeti za še večjo osveščenost učencev in delavcev tozda in biti stalno pripravljeni za ukrepanje proti požarom. Preventivne ukrepe moramo še dopolnjevati.

Glede naše skrbi za varnost učencev in za vzgojo mladine in delavcev tozda na tem področju naj omenimo enoto učencev civilne zaščite, v kateri vsako leto izvežbamo skupino učencev za gašenje, drugo za reševanje oseb s spustnico, tretjo pa za nudenje prve pomoči. Pri vajah sodeluje in nam pomaga enota naših gasilcev, ki nas poudči o marsičem posebej, kako se gasi z ročnimi gasilnimi aparati. Sicer pa smo o naših tovrstnih vajah že nekajkrat pisali v našem časopisu.

Tako torej ni prepuščeno naključju, kot bi se razbralo iz besedila pod fotografijo: reši se, kdor se more! Nasprotno: na šoli organizirano skrbimo tudi za protipožarno varstvo.

H. Premelč

CESTITKA

Marija RUPRET iz vložišča je med prispelo pošto v mesecu januarju našla čestitko za petkrat ...let. Tudi mi ji želimo vse najboljše.

Kot jo poznamo in vidimo, menimo, da je prišlo voščilo le nekoliko prezgodaj!

Sodelavci

Pri čiščenju je pomagal kdor je le mogel (Foto: T. Š.)

Kljub vsemu. . .

Žal je prišlo med čiščenjem snega v Litostroju do nezgode!

16. decembra je med odstranjevanjem snega s strehe severnega prizidka tozda PZO delavec Omer Omeragić padel skozi streho približno 8 metrov globoko na betonska tla ter se pri tem težje poškodoval.

Iz poročila, ki sta ga o tem neljubem in nesrečnem dogodku dala TOZD PZO in republiški inšpektorat za delo, je očitno, da pri akciji iz objektivnih ali subjektivnih razlogov ni bilo (mogoče) dosledno upoštevati opozorila štaba civilne zaščite, da je potrebno med akcijo »... uporabiti vse varnostne ukrepe (privez delavcev in podobno) ...«. Za odstranjevanje snega z omenjene strehe je bilo določeno 28 delavcev, ki so zaradi izjemnih pogojev dela sneg zbirali na polivinilu, velikem 4 kvadratne metre, katerega so potem zvezli na rob strehe ter tako stresali sneg z objekta. Pri tej vleki je salonitna streha pod delavcem počila, tako da je padel skozi in skozi stekleno šipo na betonska tla.

Streha, na kateri se je pripetila nesreča, ni pohodna, zato so imeli pripravljene lesene plohe, po katerih na bi hodili delavci, vendar pa ti zaradi razmer, kakršne so bile na strehi, niso bili uporabljivi. Zato naj bi delavci hodili po nosilcih strehe, ki bi lažje vzdržali veliko težo, kar pa je bilo v danih razmerah prav tako težko. Očitno tudi opozorila in nasveti o razporeditvi in medsebojni oddaljenosti delavcev na strehi niso zadostovala in preprečila nezgode. Kot je zapisano v poročilu republiškega inšpektorata za delo, je omenjena streha slaba, na večih mestih, ker ni pohodna, pa na njej tudi ni mogoče izvajati raznih popravil. Potrebno je narediti ustrezno streho nad tem objektom, za kar bo izdana tudi ureditvena odločba inšpektorata. Škoda le, da to ni bilo urejeno že prej in da je bil potreben tako krut opomin!

t. š.

Tako je medlo, da je komaj sam sebe odmetaval (Foto: E. L.)

24 KLJUČEV ZA NOVA STANOVANJA

15. januarja 1987 so bile v sejni sobi tozda PUM - Livarne štiriindvajsetim delavcem, uvrščenim na prednostno lestvico za leto 1986, predane odločbe o dodelitvi in ključih novih stanovanj v Dravljah v objektu »Zigurat«.

To ni bila le formalna predaja ključev, ampak tudi seznanitev novih imetnikov stanovanjske pravice z njihovimi obveznostmi in pravicami, ki jim jih nalaga nov stanovanjski status in ki so opredeljene v Zakonu o stanovanjskih razmerjih in v Zakonu o stanovanjskem gospodarstvu ter samoupravnih splošnih aktih DO in tozdov.

Ob tem pa ne moremo mimo ponavljajočih se ugotovitev, da stanovanja ob prevzemu od izvajalcev niso brezhlebna, kar kaže na njihov neodgovoren odnos do kupcev. Žal pozneje ugotovimo, da so le napakice v primerjavi s kasneje ugotovljenimi pomanjkljivostmi; predvsem zamakanje streh in fasad ni prizanešeno skoraj nobenemu objektu.

D. P.

NAPAKE, NAPAKE, napake...

Pa smo ga v prejšnji številki spet nekajkrat polomili! Nekaj krivde je naše, nekaj pa jo lahko naprtno ti-skarni. Za vse to se opravičujemo bralcem in avtorjem, zdaj pa si poglejmo, kako bi moralo biti, da bi bilo prav.

V članku POSODABLJAMO IZOBRAŽEVANJE, ki smo ga začeli na prvi strani, katerega avtor je bil Hrabroslav Premelč, je na drugi strani izpadel tekst, ki napoveduje ime avtorja govora. S temnejšim tiskom je napisan govor direktorja Zavoda SR Slovenije za šolstvo tovariša Petra Winklerja. To je tekst, ki se začenja tik pod sliko in znakom SŠTS Litostroja.

Do malo vedreje napake, ki pa ste si jo verjetno že sami razložili, je prišlo na 5. strani in to pri naslovu. Gre za prevod pesmi POSTAO BIH PJESNIK. Prevod je jasen: RAD POSTAL BIPESNIK, čeprav je v časopisu izpadlo vse malo manj jasno.

Do tretje, večje vsebinske napake pa je prišlo pri članku na 9. strani z naslovom NA POTEZIJE TOVARNA. Gre namreč za to, da ima osebe na Soriški planini dnevno priznanih osem ur in pol dela in 30 nadur na mesec. Vse to in vikende, ki jih prav tako med sezono ne morejo izkoristiti, se dodaja k dopustu, ki ga lahko osebe koristijo v izvensezonem času ali, ko sta oba domova zaprta. Kot dodatno, a finančno ne zanemarljivo ugodnost lahko dodamo tudi to, da ima osebe v domovih tudi zastoj hrano in stanovanje ter po eno kavo in 2 del stila na dan.

In na koncu lahko dodamo še to, da je TOZD ZSE dobil dovoljenje, da je že za letošnji januar lahko koristil sredstva iz amortizacije in iz tega denarja kupil terensko vozilo Lado Nivo 1600 za Soriško planino.

Konec dober — vse dobro!

Uredništvo

Upokojenci, to je za vas!

Vse je kazalo, da bo novoustanovljeni aktiv upokojencev z novim letom polno zaozal s svojim komisijami v začetni program. Žal se je zataknilo pri tistem začetnem in osnovnem, kar smo menili, da pri vseh evidencah, skrbi za človeka in podobnih dejavnostih sploh ne bo problem. Prav nobena služba ne znotraj DO ne v ustreznih zunanjih ustanovah nam namreč ni mogla pripraviti seznama z osnovnimi podatki o naših upokojencih, da bi lahko »zastavili lopato«, kot se reče, tam, kjer je treba.

Zato je ožji odbor brez posebnega omahovanja sklenil zgrabiti »vola za roge« in se s posebnim vprašalnikom obrniti na vse upokojence osebno, da pomagajo pri zbiranju tistih podatkov, ki naj omogočijo plodno delo aktiva. Vprašalnik je tiskan v tej številki in zanj posebna pojasnila niso potrebna. Prosim, da ga upokojenci izpolnite v vseh rubrikah, izstrižete in po možnosti do 1. marca 1987 pošljete na naslov TZL LITOSTROJ, za aktiv upokojencev pri Konferenci OO sindikata, Ljubljana, Djakovičeva 36. Vprašalnik lahko prinesete tudi osebno na srečanje, ki bo 5. marca ob 12. uri v jedilnici TVN.

Omenjeno srečanje upokojencev sklicuje odbor aktiva z naslednjim dnevnim redom:

- kulturni program ob slovenskem kulturnem dnevu in dnevu žena,
- tolmačenje pokojninske problematike,
- razno.

Posebnih vabil ne bomo pošiljali, zato prosimo, da obvestite drug drugega, ker tudi evidenca naročnikov tovarniškega časopisa ni popolna.

Pričakujemo vašo udeležbo in sodelovanje, da bo naše prizadevanje za lepše počutje v jeseni življenja uspelo.

ETO

VPRAŠALNIK ZA UPOKOJENCE

Ime in priimek .....

rojstni podatki .....

naslov .....

upokojen z odločbo št. .... leta ....

starostno — invalidsko — predčasno — (ustrezno obkroži)

znesek btto pokojnine za januar 1987 ..... din

znesek event. varstvenega dodatka ..... din

Pri aktivu upokojencev želim sodelovati:

— v športno rekreativni dejavnosti — navedi panogo (planinstvo, izletništvo, balinanje, kegljanje, šah itd.)

— v kulturno izobraževalnem krožku — navedi vejo udejstvovanja (dramatika, literatura, pevski zbor...)

— želim — ne želim — se vključiti v vzajemno pomoč (— ustrezno obkroži),

— litostrojski časopis prejemam redno — občasno — sploh ne (— ustrezno obkroži),

— s svojim toždom sem še povezan redno — občasno — sploh ne (— ustrezno obkroži).

Pripiši svoje pripombe, želje, predloge, napiši čisto preprosto, kaj te teži — morda želiš osebni razgovor z odbornikom aktiva

Kraj in datum: ..... Podpis: .....

Izpolni, izstriži in oddaj ali odpošlji na naslov: TZL LITOSTROJ, Konferenca OO sindikata, za aktiv upokojencev, Ljubljana, Djakovičeva 36.

Zahvale

Ob nenadni smrti najine hčerke Bogomire KOSMAČ se iskreno zahvaljujemo vsem sodelavcem za sožalje in spremstvo na njeni zadnji poti. Posebej se zahvaljujemo sindikalni organizaciji tozda OBDELAVA kakor tudi tovarišema Jožetu Erčulju in Ivanu Smoletu za nesebično pomoč.

Bogo in Vida Kosmač

Sodelavcem iz tozda IVET se iskreno zahvaljujem za podarjeno cvetje ob smrti naše drage mame Franke ZUPANČIČ. Hvala za spremstvo na njeni zadnji poti.

Tone Zupančič

Ob smrti mojega očeta Etbina ČIČA se najlepše zahvaljujem svojim sodelavcem iz delavske restavracije za izraze sožalja in darovano cvetje.

Janja Mauchler

Ob mojem odhodu v invalidski pokoj se zahvaljujem vsem sodelavkam in sodelavcem iz tozda ZSE — Tiskarna in sindikatu za lep govor in darila.

Vsem sodelavcem še naprej želim veliko zdravja, sreče in veliko uspehov pri nadaljnjem delu.

Danica Dornik

Litostrojskemu sindikatu se zahvaljujem za denarno pomoč v času moje dolgotrajne bolezni.

Marjan Kralj
TOZD OB

Ob smrti mojega očeta Jožeta BIZOVIČARJA se zahvaljujem vsem sodelavcem iz modelne mizarne in projektive HE za izrečeno sožalje, cvetje in spremstvo na njegovi zadnji poti. Zahvala tudi tov. Horvatu za poslovalne besede ter pihalnemu orkestru Litostroj.

Sin Zvone in sorodniki

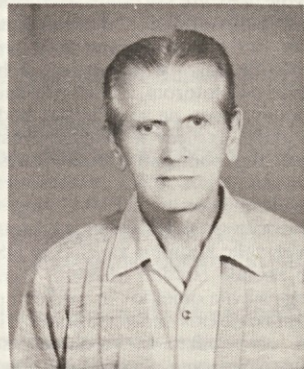
V spomin

Nenadoma in mnogo prezgodaj nas je zapustil naš sodelavec Jože MESEC, programer I.

V Litostroju se je zaposlil pred skoraj 30 leti in to v takratnem oddelku IBM, v katerem je ostal vse do smrti. Sledil je razvoju računalniškega centra, ves čas se je strokovno izpopolnjeval. Sodelavcem je rad pomagal pri najrazličnejših problemih, strokovnih in osebnih. Od njega smo se poslovali 22. 1. 1987 na pokopališču na Viču, v globoki žalosti in presunjenosti, ker smo izgubili dobrega sodelavca in tovariša.

Njegovi sodelavci

21. januarja 1987 smo se na ljubljanskih Žalah za vedno poslovili od našega sodelavca Ivana PETKA. V Litostroju se je zaposlil že leta 1951. Ves čas je delal v orodjarni, najprej kot rezkalec orodja, pozneje pa v skladišču izdaje orodja vse do upokojitve leta 1961. Bil je dober tovariš in vesten delavec.

Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Sodelavci iz orodjarnje

Pismo uredništvu

V Titovih zavodih Litostroj sem zaposlen od leta 1979, kar povprečno inteligentnemu posamezniku zadostuje, da bi spoznal našo DO, ljudi in medčloveške odnose, ki vladajo med nami pri opravljanju vsakodnevnih nalog.

V tem času sem se celo seznanil z nekaterimi »malimi skrivnostmi«, ki vladajo znotraj tozdov in med tozdi oziroma delovnimi skupnostmi, kar je, moram priznati, v veliki meri pripomogel tudi naš Litostrojčan, katerega redno prebiram.

Večkrat sem razmišljal, da bi tudi sam napisal kakšen prispevek, vendar nikoli nisem bil dovolj vztrajen. Sedaj sem se le odločil, za kar sem imel več razlogov — poglaviti razlogi pa so naslednji:

Organizacija združenih narodov je leto 1987 razglasila za leto brezdomcev (med temi sem na žalost tudi jaz);

— pismo tovariša S. J. v 12. številki z naslovom »Nerazumljiv stanovanjski pravilnik« (s tovarišem S. J. se večji del strinjam);

— netakten, lahko bi to imenoval ironičen odgovor tovarišice D. P. (s katero se v celoti ne strinjam).

O prvem razlogu ne bi rad veliko pisal, kajti o tem je bilo veliko napisanega v raznih časopisih in povedanega po radiu in televiziji.

O drugih dveh razlogih pa lahko malo polemiziram, kajti fant je napisal nekaj svojih glasnih razmišljanj — verjetno izhajajoče iz tistega, kar so ga (tako kot mene) učili v šoli. Namreč tega, da delo in rezultati dela določajo na podlagi enakih pravic in odgovornosti materialni in družbeni položaj človeka, da nihče ne more posredno ali neposredno pridobivati materialnih in drugih koristi z izkoriščanjem tujega dela, da nihče ne sme na nikakršen način onemogočiti in ne omejevali delavca, da ne bi enakopravno z drugimi delavci odločal o svojem delu in rezultati svojega dela (v katerega verjetno sodijo tudi družbena stanovanja), in tako naprej.

Fant je ugotovil, da ni v enakopravnem položaju z drugimi, kar je tudi argumentiral. Ima namreč eno veliko hibo — je priden, dolgo časa dela v Litostroju, toda ni oženjen, nima pet otrok in ne lesene barake v Tomačevem. Dobro — to so njegova razmišljanja, mogoče so pravilna, mogoče tudi ne, verjetno niti ni zahteval odgovora na ta razmišljanja.

»Vsemogočna« tovarišica D. P. pa se je postavila v vlogo vrhovnega razsodnika in mu odgovorila.

Odgovor tovarišice, ki je verjetno sociolog ali socialni delavec, ni bil po

mojem mnenju in mnenju drugih sodelavcev v samskem domu preveč okusen.

Najprej se je oprla na zakone pravilnika, normativov, kar je specifično za birokracijo, ki ima podobne izgovore (to piše tam, to je ukazal nadrejeni itn.), zato tu ni kaj dodati, razen, da menim, da ona ni niti birokrat, ker so tudi za to potrebni določeni pogoji.

Nadalje pri odgovoru navaja, da je vsakemu delavcu na razpolago več oblik reševanja stanovanjskega problema. Pridobitev stanovanjske pravice na najemnem stanovanju je le ena možnost, ki največkrat pomeni tudi pasivni odnos delavca do reševanja svojega stanovanjskega vprašanja. Zato se mi ponuja logičen odgovor, da pri današnjih cenah kvadratnega metra stanovanja lahko povprečna družina s povprečnim dohodkom prihrani na mesec za približno 1 cm² stanovanja. Tovarišica D. P. ne navaja vodilnih in vodstvenih pasivnežev (seznam ima na razpolago), ki so pasivno reševali svoj stanovanjski problem, mimogrede pa so si še aktivno zgradili višinske in nižinske vikende ter se vozijo z dragimi avtomobili.

Za tovarišico D. P. je vse, kar se dogaja znotraj proizvodnih tozdov, subjektivno — s tem misli na morebitne ocene nadrejenih, samo tisto, kar »njen« urad potrdi pa objektivno in realistično!

Na koncu se sprašuje, kje je bila ta množica strokovnjakov, ko se je (predstavljajte si) samoupravno sprejemal ta nerazumljivi stanovanjski pravilnik. Tipično vprašanje za osebo, ki deluje v ugodnem okolju pisarne. Namreč, če bi tovarišica D. P. hodila po obratih (jaz je tam še nisem videl), se pogovarjala z delavci — kar je po mojem mnenju tudi del njene naloge, bi hitro ugotovila, da je v naši DO (po lastni presoji) več kot 50% takih, ki imajo dvojni delovni status (delavci — kmetje) in se preživljajo večji del z delom na svoji zemlji in manjši del z delom v tovarni.

Ti polproletarci so nezainteresirani za samoupravljanje, so večkrat opora birokraciji in tehnokraciji in ob takih lahko sprejemamo tudi slabše pravilnike kot je naš stanovanjski.

Da je pravilnik slab, bo pokazal čas (če že ni), vendar sem trdno prepričan, da ne bo doživel svojega petega rojstnega dneva.

To so moja razmišljanja in ne zahtevam nobenega odgovora!

Tovariški pozdrav! Arif Jusović, strugar TOZD OB

ODMEV — ODMEV — ODMEV — ODMEV Stanovanja in pravilnik

V decembrski številki časopisa objavljeno pismo S. J. o našem stanovanjskem pravilniku, predvsem pa odgovor D. P., je imel za naše razmere zelo širok odmev. Ponovno se je oglašil S. J. in se »zahvalil za izčrpen odgovor«, svoje mnenje in razmišljanja o problematiki ter o objavljenem odgovoru pa nam je poslal tudi Arif Jusović. Čeprav je na koncu svojih razmišljanj izrecno zapisal, da ne zahteva nobenega odgovora, je bilo uredništvo ter uredniški odbor časopisa mnenja, da je stanovanjska problematika, kot eden ključnih eksistenčnih problemov vsakega posameznika, dovolj pereč in občutljiv družbeni problem in zahteva ustrezen odgovor oziroma komentar.

Čeprav smo želeli objaviti več različnih mnenj, ki bi iz različnih zornih kotov osvetljevali problematiko, smo se uspeli priklopiti le do mnenja (izjave) vodje KSS:

»Težko je oceniti in označiti nek (katerikoli) pravilnik kot dober ali slab. Za ocenjevanje so potrebna izdelana merila, s katerimi se meri, v kolikšni meri so bili s pravilnikom doseženi tisti cilji, zaradi katerih je bil pravilnik narejen. Ocenjevanje pa je še veliko težje, če gre za pravilnik, s katerim se ureja tako občutljivo področje, kot so to stanovanja. Naš pravilnik je uspešno prestopal tako zahtevno verifikacijo kot je ocena ustavnosti in zakonitosti pred Ustavnim sodiščem SR Slovenije, kar pa še ne pomeni, da ga tako ocenjujejo tudi vsi tisti, ki rešujejo svoj stanovanjski problem. Če bi vprašali za oceno pravilnika nekoga, ki je stanovanje po pravilniku dobil in nekoga, ki stanovanja ni dobil, bi se njuni oceni verjetno razlikovali. Spet drugače pa bi isti pravilnik ocenil nekdo, ki stanovanjskega problema sploh nima. Prav zato je oblikovanje samoupravnih splošnih aktov na stanovanjskem področju zahtevno, saj je potrebno poleg zakonodaje in pravne prakse upoštevati tudi širše razmere na področju stanovanjskega gospodarstva, predvsem pa pomanjkljivosti, ki so se pokazale pri uporabi pravilnika v praksi in jih je potrebno, pa tudi možno odpraviti. Pri oblikovanju zadnjega pravilnika so se pripombe zbirale po vseh temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih, prav z namenom, da bi bil nov pravilnik kar najbolj prilagojen našim potrebam in možnostim.

Razmere na področju stanovanjske problematike pa se spreminjajo tako v družbi kot delovni organizaciji, zato je potrebno tem spremembam slediti tudi s pravilnikom — ga dograjevati in iskati boljših, ustrežnejših rešitev.

Kritizirani pravilnik je bil sprejet na zborih delavcev pred dvema letoma (januarja 1985) in v tem, relativno kratkem času, se je na njegov račun nabralo že kar

precej pripomb. (Kje so bile te pripombe ob sprejemu pravilnika in če so bile, čemu niso bile upoštevane?). Podobno nezadovoljstvo s pravilnikom je v imenu TOZD Montaža izrazil na predsedstvu KOOS predsednik IO sindikata TOZD Montaža. Zaradi tega so se v tem tozdu s poverjeniki sindikalnih skupin dogovorili, da zberejo vse pripombe delavcev na pravilnik. Zbrane pripombe bo obravnavala posebej ustanovljena skupina, ki jo sestavljajo predstavniki ZK, sindikata, delavske kontrole, stanovanjske komisije, vodstva ter njihov delegat v centralni stanovanjski komisiji. Na osnovi pripomb naj bi ugotovili, če lahko predlagajo spremembo določenih točk pravilnika — kot smo izvedeli gre predvsem za to, da socialni delavci ne bi bili več osnovno merilo in da bi večji pomen dobile potrebe tozda.

Za konec naj omenim še to, da vsaka (tudi najmanjša) sprememba zahteva isti postopek kot je bil izpeljan pri sprejemanju referenduma — starodavno in preizkušeno obliko neposredne demokracije, ki pa se je tudi zaradi obsežnih in zahtevnih priprav ter izvedbe precej neradi poslužujemo.

Uredništvo

Zahvala za izčrpen odgovor

V decembrski številki časopisa ste objavili pismo uredništvu o »Nerazumljivem stanovanjskem pravilniku«, za kar se zahvaljujem — posebej za hitro in celotno objavo mojega teksta.

Zelo pa sem bil razočaran nad odgovorom avtorja D. P. Nisem namreč dobil odgovora, zakaj imajo kandidati, ki pridejo v delovno organizacijo en dan pred razpisom, približno enake možnosti za uvrstitev na prednostno lestvico, kot na primer tisti, ki so v delovni organizaciji zaposleni že trideset in več let in so za nakup teh stanovanj oddvojili že mnogo sredstev od osebnega dohodka.

Glede socialne varnosti pa mislim, da Litostroj ni socialna ustanova, saj obstajajo tudi solidarnostna stanovanja.

Zaradi takšnih, socialno ogroženih delavcev, je naše parkirišče pred tovarno premajhno za BMW-je, Ople, Renaulte, Golfe itd. Mislim, da bi za najemniška stanovanja morali imeti vsi iste pogoje in možnosti, pa naj so to poročeni delavci, ali tisti, ki živijo v izvenzakonski skupnosti, ali samci.

Trditev, da odhajajo samo starejši, »formirani« delavci, je mogoče tudi točna, vem pa tudi, da nas je iz mojega razreda od moje generacije, ki smo končali ICL leta 1977, ostalo v tovarni samo še približno 10. Vemo, da je naša poklicna šola ena najboljših v Jugoslaviji in iz nje ne pridejo slabi kadri. Sprejemamo pa, po drugi strani, kadre in drugih, slabših šol. Posodabljam šolo, sprašujem pa se, za koga šolamo kader?

Zaradi vsega tega in mnogih drugih vzrokov moramo nujno spremeniti naš stanovanjski pravilnik!

J. S.

Izleti v Sušcu

Imeli bomo dva (množična) pohoda. Na takih izletih (če jih sploh lahko tako imenujemo) sicer ne moremo doživeti tistega pristnega stika z naravo, kot smo ga sicer vajeni z naših planinskih potepanj, toda če stvar pogledamo nekoliko z druge strani, imajo tudi takšne prireditve svojo prednost. Predvsem se odpravimo v gore, tudi če se sicer ne bi, seveda pa ne tako visoko. Pohod lahko vzamemo tudi povsem rekreativno, namesto, da bi doma delali počepe ali v dolini tekali s smučmi... Konec koncev pa je tudi še družabni vidik... Če ne drugega, se vsaj pogovorimo, nasmejimo, nazaj grede (obveznost šele v dolini) s prijatelji spijemo kak kozarček...

14. marec — SNEŽNIK (obletnica) Vodila bosta vodnika Marinšek in Miklavčič
21. marec — POREZEN (obletnica) Vodnika: Marinšek, Soklič

OBCNI ZBOR

Planinsko društvo Litostroj vabi vse člane, da se udeležijo 38. občnega zbora, ki bo v četrtek, 12. marca 1987, ob 17. uri v jedilnici tozda PPO. K OBIČAJNEMU DNEVNEMU REDU SEVEDA SPADA TUDI PRIJATELJSKI KLEPET TER OGLED DIAPOZITIVOV, PREDVSEM TISTIH Z LANSKOLETNIH IZLETOV. Hkrati boste lahko poravnali članarino za leto 1987. Lepo vabimo tudi nečlane, ki si našo družino lahko le ogledajo, ali pa se (kar nam je ljubše...) lahko vpišejo v društvo kot novi člani. VABLJENI 12. MARCA

Nekaj planinskih misli

V članku »Nekaj planinskih misli«, ki je bil objavljen v januarski številki, se je zopet vmešal tiskarski škrat. Iz članka je izpadel zajeten del teksta. Da bi članek dobil smiselno obliko, ponavljamo pretrgani del teksta in ga dopolnujemo z izpadlimi teksti.

Organizirano planinstvo razvija naslednje aktivnosti:

- goji plansko in alpinistično prostovoljno udejstvovanje kot družbeno, kulturno in športno dejavnost;
- posreduje naravne lepote, zanimivosti planinskih predelov in življenja v gorah najširšemu krogu prebivalstva z vsemi sodobnimi sredstvi javnega obveščanja;
- organizira za svoje in druge člane, zlasti pa za mladino, izlete, vzpone, turno smučanje, raziskovanje jam, orientacijska tekmovanja, taborjenja in druge oblike planinske dejavnosti, ki ustrezajo krajevnim razmeram in posebnostim;
- skrbi za vzgojo mladine in članov v vseh oblikah planinske dejavnosti, z vključevanjem v organizirane vzgojne akcije;
- skrbi za vzgojo in izobraževanje strokovnih kadrov;
- aktivno deluje pri prostorskem načrtovanju, urejanju prostora ter varstva narave in organizira gorsko stražo ter druge oblike varstva narave;
- gradi, upravlja in vzdržuje planinske objekte;
- organizira planinsko in gorsko vodništvo;
- gradi, opremlja in vzdržuje planinske poti;
- skrbi za varnost planincev v gorah, z vzgojo planincev preprečuje nesreče in pomaga ponesrečencem v gorah;
- organizira gorsko reševalno službo;
- prireja planinske in alpinistične odprave in organizira obiske tujih planincev in alpinistov v naših gorah;
- zalaga in izdaja strokovno, vzgojno in drugo planinsko literaturo, planinske vodnike in zemljevide ter propagandno in drugo gradivo.
- sodeluje pri razvoju osebne in skupne planinske in alpinistične opreme in rekvizitov;
- organizira zbiranje in hrambo planinskih predmetov in tekstov zgodovinske vrednosti;

- organizira predavanja, razstave in druge kulturne prireditve;
- sodeluje pri izvedbi programov z drugimi planinskimi društvi v državi, z zamejskimi slovenskimi in drugimi planinskimi društvi;
- sodeluje z družbenopolitičnimi in telesnokulturnimi skupnostmi pri skupno dogovorjenih akcijah;
- sodeluje z raziskovalnimi organizacijami združenega dela na področju planinstva;
- organizira obiske krajev, pomembnih za zgodovino narodov Jugoslavije, zlasti iz obdobja NOB;
- skrbi za potrebna materialna sredstva za nadaljnji razvoj planinstva.

Razumljivo je, da je za urešničevanje tako obsežne aktivnosti potreben številan kader amaterskih navdušencev. Teh je trenutno v Sloveniji preko 2.500. Ti delajo v odborih planinskih organizacij in seveda tudi v planinskem svetu. V planinstvu je pač napisano pravilo, da je mesta v odborih potrebno stalno potrjevati z aktivnim delom v gorskem svetu.

Za strokovno delo skrbi veliko število kvalificiranih kadrov. Za pridobitev ustrezne kvalifikacije so običajno potrebne večletne izkušnje in uspešno opravljeni tečaji z zaključnim izpitom. Nazivi teh kadrov so: mladinski vodnik za letne razmere, mladinski vodnik za zimске razmere, mentor planinske vzgoje, vodja mladinskega odseka in mladinski skupin, instruktor za orientacijo, instruktor planinske vzgoje, gorski stražar, instruktor varstva narave, markacist, instruktor za gorska pota, vodja planinske šole, planinski vodnik, alpinist, instruktor alpinizma, gorski vodnik, gorski reševalec in vodja gorske reševalne službe. Tem kadrom so priključeni razni profesionalni poklici, nosilci le-teh pa so ljubitelji planinskega sveta. To so: zdravniki, biologi, geologi, zgodovinarji, meteorologi, tehniki itd.

Planinski izlet na Blegoš

13. decembra 1986 smo se odpravili na tretji planinski izlet na Blegoš. Blegoš je visok 1563 metrov in nam je zadal nekaj majhnih težav.

Mentorica planinskega krožka tovarišica Vaupotičeva nam je lepo svetovala, naj s seboj vzamemo rokavice, kape, planinske čevlje in pa smučarske palice. Toda mi je skoraj da nismo poslušali, češ, da na tako majhnem hribu ne bo snega. Zgodaj zjutraj okoli šeste ure smo se zbrali pod uro na železniški postaji. Veliko nas je bilo, ki nismo imeli opreme. Tovarišica je preštelala člane in odšli smo do avtobusa, ki je peljal do Škofje Loke, kjer smo prestopali in se odpeljali do Hotavelj. Izstopili smo. Pri neki hiši smo se pripravili za hojo. Pogovarjali smo se, zakaj smo sploh vzeli s seboj palice. Začeli smo hoditi. Hodili smo po dolgi vijugasti cesti. Po dvajsetih minutah smo prišli do razpotja. Cesta, ki je vodila na Blegoš, se je vedno bolj ožila. Kmalu je ostala le kamnita pot. Pod nogami smo že od vsega začetka čutili kamenjek, zakaj večina nas ni imela pravih planinskih čevljev.

Po poti so nas vseskozi spremljale markacije in pa italijanski bunkerji, ki so se ohranili vse od vojne. Čez nekaj časa smo se ustavili za počitek. Oddahnili smo se, ker je bilo treba iz naše »najboljše planinske opreme« dati ven kamenje in pesek.

Pot se je nadaljevala in bila vedno bolj naporna. Po triurni hoji smo se

vedno bolj bližali vrhu. Nekaj sto metrov pod vrhom nas je presenetila zelo zelo močna megla, veter in sneg. S skopo opremo smo morali hoditi po snegu. Veter nas je prepihal do kosti. Po naporni hoji smo pririli do vrha. Tam smo si odtisnili žig in s hitrim korakom odšli do prve planinske kočice. Toda ta je bila zaprta. Obupani smo se vsedli na zasneženo klop in malicali. Razgled z Blegoša v lepem vremenu je zelo obsežen. Z njega vidimo celotno

primorsko stran, Julijce, Karavanke, Grintovec, sosednje vrhove Loškega pogorja, obe dolini in Porezen. Po počitku pri koči smo se premočeni do kolen vrnili po isti poti domov.

Bil je zelo lep izlet. Blegoš nas je presenetil le z že zimsko odejo in močnim vetrom.

Člani planinskega krožka pa smo se odločili, da bomo šli drugič na izlete v popolnejši opremi.

Gorazd Kovač
1. e SŠTS

S poti na Blegoš

O. Dolenc: V vrsti za hrano

Priporočilo

VSEM ČLANOM PLANINSKEGA DRUŠTVA LITOSTROJ IN DRUGIM PRIJATELJEM PLANIN TOPLO PRIPOROČAMO, DA SE ODZOVEJO NA POZIV PLANINSKEGA VESTNIKA, KI GA OBJAVLJAMO!

Dragi prijatelji, ki vas srečujem na gorskih poteh!

V Sloveniji je več kot 100.000 članov planinske organizacije, od tega pa jih je na glasilo svoje društvene organizacije naročenih komaj dvajsetina. Nihče ni delal študije o tem, zakaj slovenskih planincev doslej ni dovolj zanimalo njihovo glasilo: cena, ki je resda visoka, vendar glede na druge slovenske revije ne previsoka, gotovo ni glavni vzrok, saj si lahko vsakdo prav na hitro izračuna, kakšne materialne dobrine dobi za 5.000 ali dvakrat po 2.500 dinarjev, za ta denar pa dobi vsak mesec 48 strani planinske literature in informatike — ali v enem letu več kot 500 strani debelo knjigo.

Zadnji čas je med slovenskimi planinci resda spet nekaj več zanimanja za Planinski vestnik, vendar je naklada naše revije v primerjavi s številom planincev v Sloveniji še vedno prenizka: premalo naših članov ve, kaj se dogaja na planinskem področju doma in po svetu,

kje hodijo naši planinci, alpinisti in plezalci, kakšne uspehe dosegajo in kaj na teh poteh doživljajo.

Planinci smo zato, ker je to naš življenjski slog, ker imamo radi gore in hribe in griče in naravo nasploh. Člani planinske organizacije smo med drugim zato, ker imamo od tega nekakšno korist, saj se celoletna naročnina izplača že med enkratno ne predolgo turo. Pripadnost planinski organizaciji in slovenskemu planinstvu pa lahko izkazujejo tudi tako, da beremo in razširjamo slovenski Planinski vestnik, glasnik slovenstva in trdoživosti našega naroda pod Alpami in med gorami.

Planinski vestnik že več kot 90 let, od leta 1895, trdno stoji na stališčih slovenstva. Ohranil se je kljub vsakršnim zgodovinskim ujmam, ki so se spravile nad naš narod. Negovali ga bomo tudi v prihodnje: uredništvo s čim pestrejšo vsebino, bralstvo z ustrežno pozornostjo.

Če hočete, da bo Planinski vestnik še privlačnejši (to seve hočemo vsi), dopišujte vanj, berite ga in ga razširjajte. Ne dovolite, da bi umrla najstarejša slovenska revija Planinski vestnik! Ohranili jo bomo tem laže, čim več nas bo takih, ki ga bomo brali.

Naročite so na najstarejšo slovensko revijo Planinski vestnik, berite jo, dopišujte vanjo in nam sproti svetujte, kako naj jo še izboljšamo, da bo zanimiva za vsakega ljubitelja gorskega sveta!

Prejmite prav lep planinski pozdrav!

Vaš

Marjan Raztresen
urednik Planinskega vestnika

PLANINSKI VESTNIK lahko naročite na naslov:
Planinska zveza Slovenije,
Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana

ČLANARINA ZA LETO 1987

OBJAVLJAMO VIŠINO ČLANARINE, KI JO JE UPRAVNI ODBOR PLANINSKEGA DRUŠTVA LITOSTROJ DOLOČIL V SKLADU S PRIPOROČILI PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE:

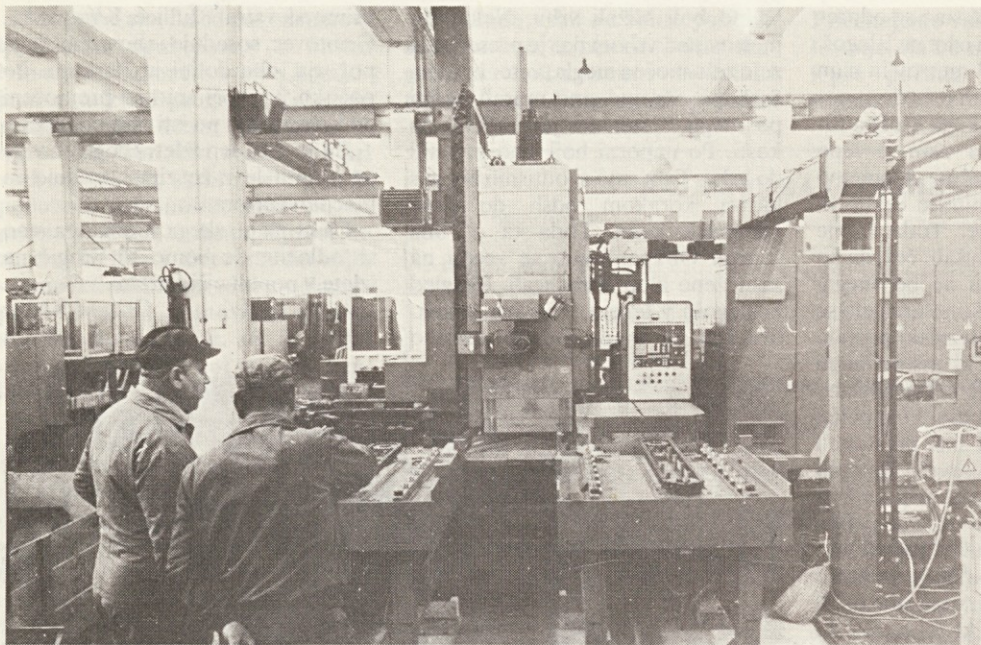
	Članarina	Za ZPS	Ostane društvu
1. člani	1.000 din	650 din	350 din
2. mladinci	500 din	190 din	310 din
3. pionirji	200 din	120 din	80 din

Cena izkaznice je 120 din, vpisa pa 30 din.

Poudarjamo, da je v prispevku za PZS zajeta tudi zavarovalnina, ki znaša za člane in mladince 50 din, za pionirje pa 40 din.

NOVI STROJI IZ INVESTICIJSKE OPREME • NOVI STROJI

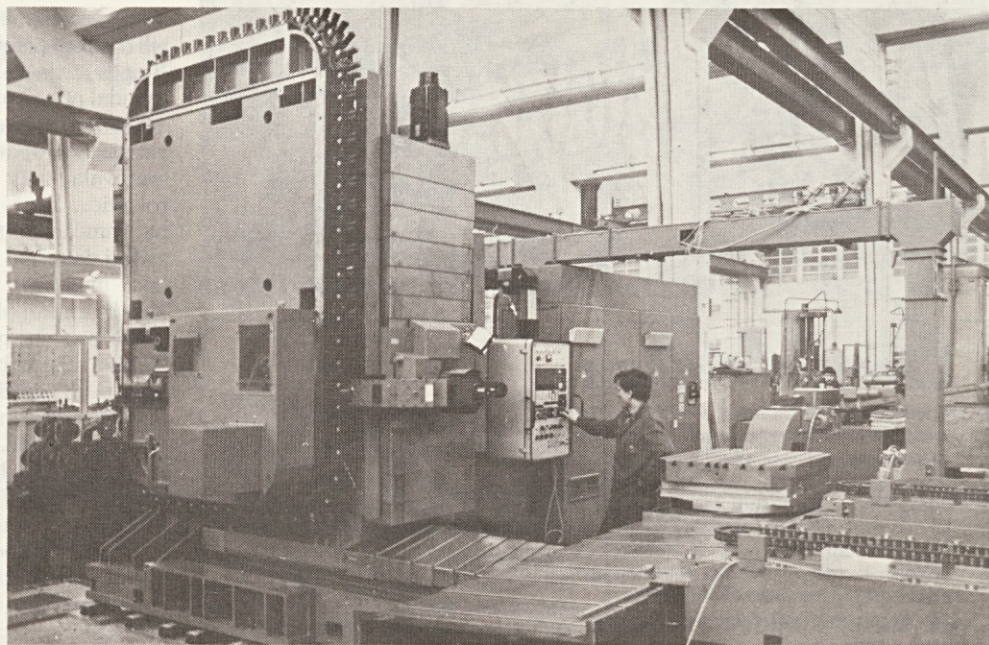

Sredi januarja smo v TOZD OBD pričeli z montažo paletnega centra, ki je prispel v našo delovno organizacijo iz Zahodne Nemčije (firma Fritz Werner), kot peti stroj v okviru investicije v energetske opremo.

Stroj ima dve paleti dimenzij 800×800 mm, tri numerično krmiljene osi ($1600 \times 1000 \times 11000$ mm) in vrtljivo delovno mizo (paletu) z možnostjo obračanja 360° ter delitvijo po 1° .

Menjava 72 pozicij orodja je avtomatska, krmiljenje stroja upravlja Siemensova CNC naprava z zmogljivostjo 320 m krmilnega traku in možnostjo korekcije pri 99 orodjih.

Glavni motor ima moč 32 kW, število vrtljajev pa je med 20 in 4500 vrtljajev/min. Vpenjalni konus orodja je ISO 50 z možnostjo hlajenja skozi orodje. Stroj ima tudi poseben sistem za intenzivno pranje, ki omogoča čiščenje elementov po končni obdelavi. Kot dodatek je bil k stroju kupljen tudi direktni merilni sistem za merjenje v vseh treh linearnih oseh. Izpis

meritev se opravlja neposredno preko printerja, ki je sestavni del stroja.

Glede na izredne zmogljivosti in veliko natančnost centra bomo na njem obdelovali najzahtevnejše proizvode, s pomočjo strojnega programiranja in TC-APT sistema bo rentabilna tudi obdelava individualnih obdelancev.

V začetku marca bomo začeli s konkretnim delom na tem stroju. Najprej bo na vrsti obdelava glav za cilindre dizel motorjev. V tehnološki pripravi pa se že programirajo obdelovanci kot npr.: ohišja reductorjev, črpalk, vezice in ročice za turbinsko regulacijo, ojnice za dizel motorje, hidravlične oblike manjših kaplanovih in vijačnih gonilnih lopatic.

Litostroj bo s paletnim centrom TC-800, ki je postavljen na sedmo polje TOZD OBD v obdelovalnem smislu veliko pridobil. Naloga vseh v tozdu OBD pa je, da bodo čimprej zagotovljeni vsi pogoji za triizmensko delo na tem centru. (Foto: T. Š.)

Merilo mora biti industrijski razvoj v svetu

Inovacijska dejavnost je pomembno področje našega gospodarskega življenja, o katerem že dolgo časa veliko razpravljamo, se dogovarjamo, ga načelno popolnoma podpiramo, saj od njega veliko pričakujemo. Žal pa v vseh teh letih razprav in dogovorov pride do kratkega stika ravno tam, kjer bi razprave lahko rodile sadove. Nikakor nam ne uspe dobrih zamisli in sklepov prenesti v prakso, kot je ugotovil tudi eden izmed razpravljalcev na prvem posvetovanju o inovacijski dejavnosti v delovnih organizacijah, članicah sozda ZPS. Posvetovanje sta decembra lani organizirala sozodov sindikat in področni kolegij za razvoj in raziskave, udeležili pa so se ga predstavniki razvojnih služb in oddelkov iz delovnih organizacij sozda ZPS ter predsedniki sindikatov delovnih organizacij, članic sozda.

Poleg splošne in povsem nespodbudne ugotovitve udeležencev posveta, da nikakor ne moremo biti zadovoljni s stanjem, ki na področju inovativnosti vlada v sozdu, je bilo v referatih in kasnejših razpravah omenjeno in ugotovljeno precejšnje število dejstev, ki zaviralno vplivajo na izkoriščanje znanja in na razvoj inovativnosti v naših delovnih organizacijah.

Ugotovljeno je bilo, da kljub zakonu o združenem delu, ki z več kot 60 člani zagotavlja možnosti za inovacijske procese ni uspehov, in to zaradi **slabe organiziranosti inovacijske dejavnosti**. K slabim rezultatom na tem področju pomembno prispeva tudi **neustrezna kadrovska politika, slaba kadrovska struktura ter neustrezno nagrajevanje**, saj so vrhunski strokovnjaki z velikim kreativnim potencialom pogosto nagajeni le malo nad povprečjem ali pa celo enako kot nekreativni delavci. Neustrezen je tudi naš način razvojnega in inovacijskega razmišljanja in programiranja, iz katerega bi morali **odstraniti inflacijske dinarske primerjave med leti**, ki so povsem neobjektivne ter praviloma pri vseh kažejo napredek. Namesto tega uspravala moramo narediti realne primerjave z industrijskim razvojem v svetu, če želimo v njem obstati in konkurirati kot enakopraven partner. Zavedati se moramo, kot je dejal eden izmed udeležencev posvetovanja, da po produktivnosti in uspešnosti naše proizvodnje zaostajamo za svetovno konkurenco. Takšna primerjava bi nas nujno morala siliti h korenitejšim ukrepom, smelejšim razvojnim projektom, poglobljanju strokovnosti ter racionalizaciji proizvodnje in poslovanja.

Na posvetovanju je bilo malo rečenega o tem, kaj inovacijsko dejavnost spodbuja, precej pa je bilo mnenj ter predlogov za konkretne ukrepe, ki bi lahko, če jih bomo uspeli uresničiti, prispevali k pozitivnim premikom na tem področju:

- v vseh delovnih organizacijah naj bi ustanovili komisije za inovacijsko dejavnost,

- vse članice sozda naj pregledajo svoje pravilnike o inovacijah,

- v delovnih organizacijah, ki imajo zaposlenih več kot 500 delavcev, naj bi imeli poklicnega organizatorja inovacijske dejavnosti,

- v sozdu naj deluje koordinacijski odbor za to dejavnost, skrbi naj za usklajeno delo ter za izmenjavo izkušenj med članicami sozda,

- večja pozornost mora biti namenjena zaposlenim in kadrovski politiki, kar je osnova inovacijske uspešnosti delovnih organizacij ter sozda,

- sindikat naj poskrbi za določitev in oblikovanje ustreznih meril za nagrajevanje strokovnjakov,

- poslovna vodstva naj ocenijo dosedanje nagrajevanje strokovnjakov in (če je to neustrezno in nestimulativno) poskrbijo za njegovo izboljšanje,

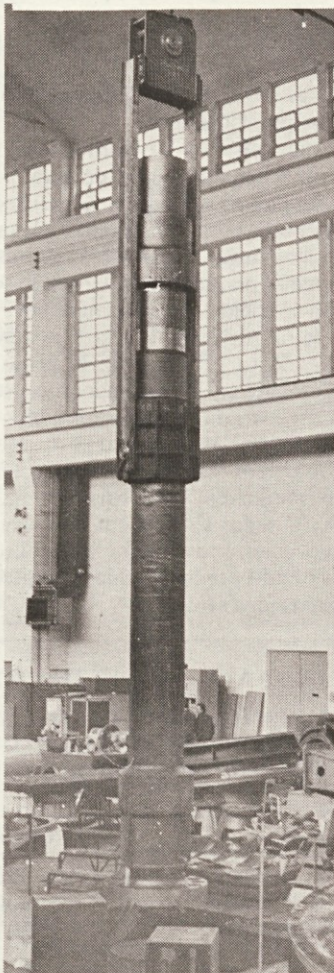
- članice sozda naj se o akcijah na tem področju skupno dogovarjajo in jih uskladijo,

- vse delovne organizacije naj ocenijo stanje svoje inovacijske dejavnosti ter pripravijo posvet s tega področja.

Preveč optimistična ocena ob zaključku in sklepih tega posvetovanja že zaradi dejstva, ki smo ga omenili na začetku (... nikakor nam ne uspe dobrih zamisli prenesti v

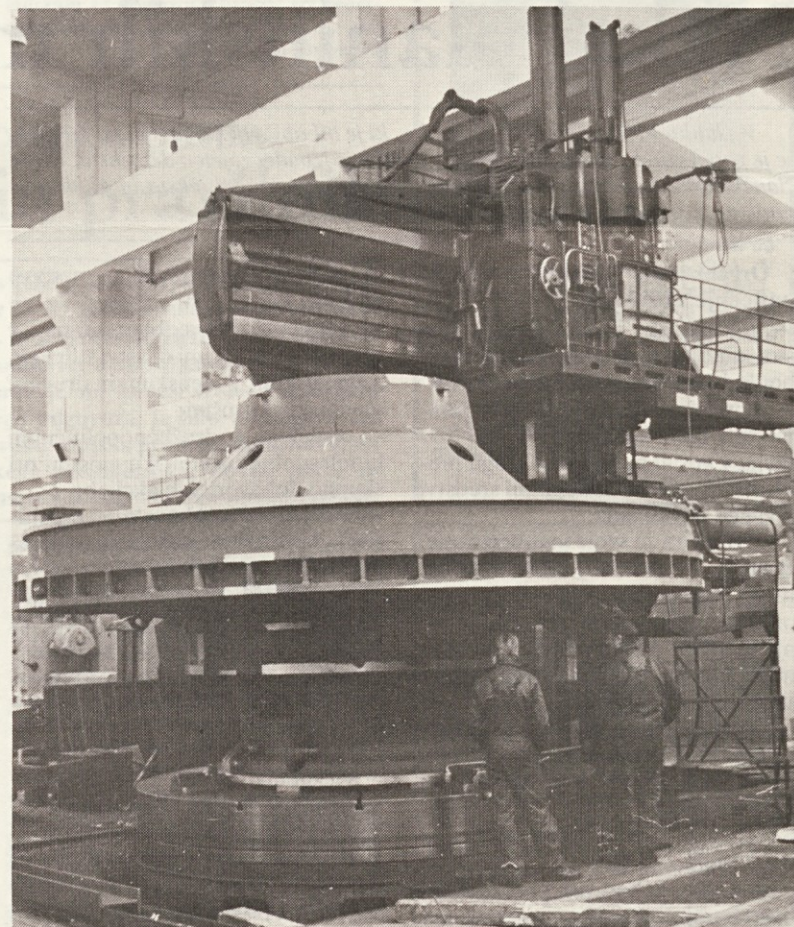
prakso), ne bi bila ustrezna. Upamo pa lahko, da nam bo uspelo odstraniti vse ovire, ki nastajajo pri prenašanju dogovorjenih sklepov v prakso, ter da bodo k temu prispevale tudi ugotovitve tega posvetovanja. S tem bi se potrdila uspešnost in potrebnost tega srečanja. O nujnosti aktiviranja neizrabljenega znanja pa ni nikakršnega dvoma, saj lahko cilje sozda in njenih članic dosežemo le s pospešenim razvojnim delom in čim večjo inovativnostjo v vseh delovnih procesih, kot je poudaril eden izmed uvodničarjev na posvetovanju.

T. Š.

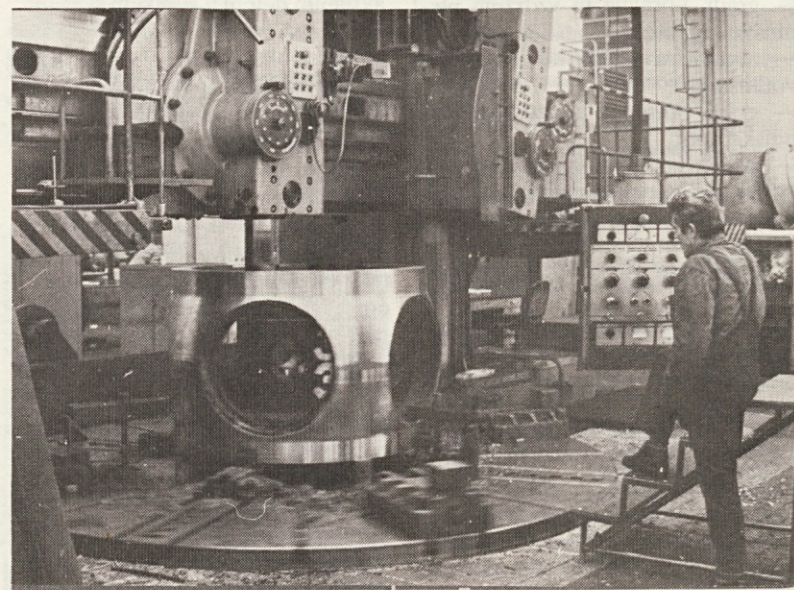

Turbinska gred premera 850 mm in dolžine 8200 mm za HE Mostar med montažo v tovarni.

HE MOSTAR I. V ROKU

Turbinski pokrov za HE Mostar — druga serija, v obdelavi. Teža pokrova je 35 ton.

Istočasno, ko odpremljamo opremo za prvo turbino HE Mostar, pa že pospešeno izdelujemo opremo za drugo serijo. V mehanski obdelavi je pesto Kaplanovega gonilnika za drugo serijo. (Foto: E. L.)